

From the Origins of Democracy to the Paradox of Liberal Democracy: A Journey of
'Democracy' in the West**

Akekalak Chaiyapumee*

Abstract

The main purpose of this article is to rewrite the history of the use of the word DEMOCRACY in the Western world since antiquity by explaining and categorizing the debates and controversies on how Democracy was constructed and construed in each period in order to capture the conceptual changes engendered by the uses and abuses of the word Democracy during its journey to the present time. The main argument of this article is that the term 'Democracy' had been politically exploited as a device for making approval and disapproval by its proponents and opponents during the Archaic and Classical period. The advent of the Philosophers and the anti-democracy tradition had turned the tide of classical perception against the word 'Democracy' by classifying it as one of the perverted constitutions. Although this Aristotelian perception prevailed during the Middle Ages, the revolutionary events that occurred on both sides of the Atlantic during the 18th century had gradually changed the meaning of the word 'Democracy' to the positive sense of Representative Democracy. It finally gained common currency in the middle of the 19th century, and proclaimed its victory after the World Wars, paving the way for it to become "the only game in town". This has engendered paradox and dilemma within the liberal democracy itself.

Keywords: **demokratia, liberal democracy, representative democracy**

*PhD Candidate (Political Theory), Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Henri Dunant Road, Phatumwan, Bangkok 10330. Email profakenash@gmail.com

**Under the supervision of Professor Chaiyan Chaiyaporn and funded by the 18th Royal Golden Jubilee PhD Scholarship, The Thailand Research Fund (TRF).

Received August 28, 2017; Accepted November 28, 2017

วารสารสังคมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

ปีที่ 48 ฉบับที่ 2 (2561):....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<http://www.library.polsci.chula.ac.th/journal2>

จากปฐมบทประชาธิปไตยสู่ทางสองแพร่งของเสรีประชาธิปไตย: เส้นทางของ‘ประชาธิปไตย’ใน
ตะวันตก**

เอกลักษณ์ ไชยภูมิ*

บทคัดย่อ

จุดประสงค์หลักของบทความชิ้นนี้คือการเขียนชีวประวัติและประวัติศาสตร์ของการใช้คำ
“ประชาธิปไตย” ในโลกตะวันตกตั้งแต่ยุคโบราณ ด้วยการอธิบายและจัดประเภทข้อถกเถียงและข้อโต้แย้ง
ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจุดกำเนิดและความรับรู้ที่มีต่อคำประชาธิปไตยในแต่ละยุคสมัย เพื่อที่จะนำไปสู่
การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงนัยยะของคำและความหมายที่เกิดจากการนำคำดังกล่าวมาใช้ตลอด
ระยะเวลาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยข้อเสนอหลักของบทความชิ้นนี้คือ คำว่าประชาธิปไตยได้ถูกนำไปใช้
ทางการเมืองทั้งจากฝ่ายที่สนับสนุนและต่อต้านระบอบประชาธิปไตยนับตั้งแต่ที่คำคำนี้อุบัติขึ้น จนกระทั่ง
อิทธิพลของนักปรัชญาการเมืองอย่างเพลโตและอาริสโตเติลทำให้เกิดกระแสที่พิจารณาประชาธิปไตยใน
แง่ลบขึ้นด้วยการจัดประเภทประชาธิปไตยไว้ในฐานะรูปแบบการปกครองที่ไม่ดี ซึ่งวิธีคิดดังกล่าวดำรงอยู่
เรื่อยมาตลอดระยะเวลาในยุคสมัยกลาง จนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 18 ที่ซึ่งเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงใน
สองฟากฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกได้ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงนัยยะของประชาธิปไตย และสร้างความหมายที่ดี
ขึ้นจากการนำคำว่าประชาธิปไตยไปสัมพันธ์กับระบอบการปกครองแบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยตัวแทน
อันเป็นคำที่ได้รับความนิยมในศตวรรษที่ 19 ก่อนที่จะกลายเป็นคำที่แพร่หลายอย่างชัดเจนภายหลัง
สงครามโลกทั้งสองครั้ง ซึ่งปูทางไปสู่การเป็น “กฎเกณฑ์หนึ่งเดียวของบ้านเมือง” ของระบอบประชาธิปไตย
ในปัจจุบันและนำมาซึ่งปัญหาทางสองแพร่งที่เกิดขึ้นภายในตัวระบอบเสรีประชาธิปไตยเองในท้ายที่สุด

คำสำคัญ: เดโมคราเทีย, เสรีประชาธิปไตย, ประชาธิปไตยตัวแทน

*นิสิตปริญญาเอก สาขาทฤษฎีการเมือง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนอังรีดูนังต์ แขวงวังใหม่
เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330. อีเมล profakenash@gmail.com

**ภายใต้การกำกับดูแลของ ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร และบทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์เรื่อง
“ทฤษฎีการปกครองแบบผสมและการออกแบบรัฐธรรมนูญไทย พุทธศักราช 2475-2534” และได้รับการสนับสนุนจาก
โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) รุ่นที่ 18 ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ได้รับบทความ 28 สิงหาคม 2560; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 28 พฤศจิกายน 2560

1. บทนำ

นับแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา คำว่า 'Liberal Democracy' ในโลกตะวันตกถูกพูดถึงทั้งในฐานะ 'จุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์' (the end of history) (Fukuyama 2006, xi) 'กติกาการปกครองที่ดีที่สุดหนึ่งเดียว' (the only game in town) (Linz 1990, 156) หรือมักถูกกล่าวผ่านนิยามที่ใช้กันอย่างแพร่หลายตามคำกล่าวของ Sir Winston Churchill ว่าเป็น **"ระบอบการปกครองที่เลวน้อยที่สุด"**¹ (เช่น Rancière 2014, 4; Kasian Tejapira 2004, 29) รวมถึงการอ้างสุนทรพจน์ ณ เมืองเกตตีสเบิร์ก (Gettysburg) ของอดีตประธานาธิบดี Abraham Lincoln ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นอีกหนึ่งในบรรดานิยามที่แพร่หลายและถูกกล่าวถึงมากที่สุดนิยามหนึ่งของ 'Democracy' ทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศว่าเป็น **"ระบอบการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน"** (Prajak Kongkirati 2015, 37; Held 2006, 1-2; Hansen 1989, 3)²

อีกสิ่งหนึ่งที่ถูกกล่าวอ้างอยู่เสมอคือรากศัพท์ของคำว่า 'ประชาธิปไตย' ในภาษากรีกโบราณว่ามีที่มาจากคำว่า **demokratia**³ (Held 2006, 1) อันเกิดจากการนำคำว่า **demos** ที่แปลว่า 'ประชาชน' มารวมกับคำว่า **kratos** ที่แปลว่า 'อำนาจ' (Liddell and Scott 1977, 992) เข้าไว้ด้วยกัน แต่หากพิจารณาลงไป ในรายละเอียดจะพบว่ารากศัพท์ของคำว่าประชาธิปไตยในภาษากรีกโบราณทั้งสองคำต่างมีความคลุมเครือและซับซ้อนเกินกว่าที่ถูกทำให้เข้าใจในปัจจุบันอย่างยิ่ง กล่าวคือ แม้คำว่า **demos** จะมีความหมายว่า 'ประชาชน' ในลักษณะรวม ๆ แบบเดียวกันกับประชาชนใน **"การปกครองของประชาชน"** ตามความหมายของอดีตประธานาธิบดี Lincoln แต่คำว่าประชาชนในที่นี้อาจหมายถึงประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของสังคมเป็นพิเศษได้ด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น **demos** อาจหมายถึงเฉพาะประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชนบท หรือ **demos** ที่เป็นคนยากจนของชุมชนทางการเมืองเท่านั้นโดยไม่สนใจว่าคนจน

¹ คำพูดดังกล่าวนี้ปรากฏครั้งแรกในบทสนทนาเรื่อง **Statesman** ของ Plato บรรทัดที่ 303b อย่างไรก็ดี ความหมายดังกล่าวของประชาธิปไตยเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการเปรียบเทียบกับรูปแบบการปกครองอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ใต้กฎหมายอีก 2 รูปแบบ คือ คณาธิปไตยกับทรราช

² ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วสุนทรพจน์ดังกล่าวของลินคอล์นมิได้มีนัยยะถึงระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด นอกจากนั้นคำว่าระบอบการปกครองของ/โดย/เพื่อประชาชนที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ แท้ที่จริงแล้วลินคอล์นดัดแปลงมาจากคำพิพากษาส่วนบุคคลของอดีตหัวหน้าผู้พิพากษาศาลสูงจอห์น มาร์แชล (Chief Justice John Marshall) ในคดี **McCulloch v. Maryland** ในปี ค.ศ. 1819.

³ จากการสำรวจวรรณกรรมภาษาไทย พบว่า บุคคลคนแรก ๆ ที่ปรากฏหลักฐานว่ามีการชี้ให้เห็นถึงการปริวรรตคำว่า Democracy หรือ **demos + kratia** มาเป็นคำในภาษาไทยว่า 'ประชาธิปไตย' อย่างชัดเจน คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายใต้นามปากกา "อศฺวพาหุ" ในบทส่งท้ายหรือ "ตอนแถม" ของพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง "ความกระจัดกระจายแห่งเมืองจีน" ในปี พ.ศ. 2455 ดู อศฺวพาหุ, "ตอนแถม" ใน **ความกระจัดกระจายแห่งเมืองจีน** (พระนคร: โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2455), 158- 159.

เหล่านั้นจะเป็นคนส่วนใหญ่หรือคนส่วนน้อยของสังคมก็ตาม (Aristotle 2009, 102)⁴ ไปจนกระทั่ง **demos** ที่หมายถึงประชาชนที่มีสถานะเป็นพลเมืองที่เสรี (Liddell and Scott 1977, 386-7)⁵

อีกด้านหนึ่งคำว่า **kratia** ของ **demokratia** หมายถึง ‘อำนาจ’ (power) และ ‘การควบคุม’ (control) ซึ่งมีที่มาจากคำกริยาในภาษากรีกว่า ‘การเกาะกุม’ (to grip) หรือ ‘การหยิบจับ’ (to grasp) (Cartledge 2016, 3) ดังนั้นเมื่อนำคำว่า **kratia** มารวมกับคำว่า **demos** จึงทำให้ **demokratia** หมายถึงระบอบที่มหาชนมีอำนาจหรือเป็นผู้เกาะกุมอำนาจไว้ในมือ แต่อำนาจที่ว่านี้ไม่จำเป็นต้องปรากฏในลักษณะของการใช้เสียงข้างมาก (majority rule) ของมหาชนที่ยากจนเสมอไป อันเป็นความหมายดั้งเดิมที่นักวิชาการที่ต้องการวิพากษ์ประชาธิปไตยกรีกโบราณมักหยิบยกนำมาใช้ (Raaflaub 1983, 521, 532; Ober 1998, 331) ในขณะที่ Josiah Ober (2006, 3-9) พยายามนำเสนอแนวทางการตีความความหมายของ **demokratia** ใหม่โดยเปรียบเทียบความหมายกับชื่อระบอบการปกครองอื่น ๆ ในภาษากรีกโบราณว่าแท้ที่จริงแล้วคำว่า **kratia** มีความหมายดั้งเดิมที่หมายถึงความสามารถที่จะกระทำต่าง ๆ (capacity to do thing) มากกว่าที่จะหมายถึงการปกครองของเสียงข้างมาก (Ober 2006, 2) เพราะหากกล่าวถึง ‘คำสร้อย’ ที่นิยมใช้ต่อท้ายชื่อระบอบการปกครองในภาษากรีกแล้วจะพบว่าระบอบการปกครองส่วนใหญ่มีที่มาจากรากศัพท์สองคำคือคำว่า **kratia** กับคำว่า **arche** ซึ่งมีนัยยะบ่งชี้ถึง “อำนาจ” ในลักษณะที่แตกต่างกัน โดยระบอบที่ลงท้ายด้วยรากศัพท์ว่า **arche** อย่าง **monarchia**, **oligarchia** หรือแม้แต่ **polyarchy** ของ Robert Dahl ล้วนแล้วแต่เป็นชื่อที่บ่งบอกว่าใครคือผู้ที่ผูกขาดตำแหน่งผู้ปกครอง โดยเฉพาะในแง่ของจำนวนผู้ปกครองว่ามีเพียงคนเดียว น้อยคน หรือมีจำนวนมาก หรือแม้แต่คำว่า **anarchia** ก็มีนัยยะหมายถึงสถานะที่ไม่มีใครมีอำนาจในการปกครองด้วยเช่นกัน โดยไม่ได้สนใจว่าผู้ปกครองเหล่านั้นจะมีความชอบธรรมหรือแหล่งที่มาในการใช้อำนาจดังกล่าวจากที่ใด

นอกจากนี้ Ober ยังอธิบายว่าชื่อระบอบการปกครองที่มีรากศัพท์มาจากคำว่า **kratia** อย่าง **aristokratia**, **demokratia**, **ochlokratia** ต่างเป็นชื่อที่ได้มีนัยยะบ่งชี้จำนวนของผู้ปกครองหรือตำแหน่งผู้ปกครองมากเท่ากับบอกถึงคุณสมบัติหรือศักยภาพในการกระทำบางอย่างของผู้ปกครองในระบอบดังกล่าว เช่น **aristokratia** หมายถึงระบอบที่ปกครองโดยเหล่าอภิชน (**aristoi**) ผู้ซึ่งมีความสามารถหรือชาติกำเนิดประเสริฐกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม ดังนั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันแล้ว Ober จึงลงความเห็นว่า **demokratia** เป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่เพื่อที่จะตอบย้าถึงศักยภาพทางการเมืองรูปแบบใหม่ของผู้ปกครองที่เป็น

⁴ดู Politics ของ Aristotle เล่มที่ 3 บรรทัดที่ 1279b26

⁵โดย **demos** ที่แปลว่าคนที่อาศัยในชนบท ดู Persae ของ Aeschylus บรรทัดที่ 732 ส่วน **demos** ที่แปลว่า สามัญชน คนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ดู Opera et Dies ของ Hesiod บรรทัดที่ 261 และ **demos** ที่แปลว่าพลเมืองที่เสรี ดู Septem contra Thebas ของ Aeschylus บรรทัดที่ 199 โดยจะเห็นได้ว่ามุมมองและความหมายที่แตกต่างกันเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการนำคำว่า **demos** มาใช้ก่อนหน้าที่จะเกิดประชาธิปไตยเอเธนส์ขึ้นทั้งสิ้น.

มหาชนซึ่งแต่เดิมถูกมองว่าเป็นคนส่วนใหญ่ที่ไร้สมรรถภาพมาตลอด ด้วยเหตุนี้จึงไม่เคยปรากฏคำว่า *monokratia* หรือ *oligokratia* มาก่อน นั่นเพราะเป็นที่ประจักษ์ชัดอยู่แล้วว่าคนคนเดียวหรือกลุ่มคนตามความเข้าใจของชาวกรีกโบราณเป็นกลุ่มคนที่อุปถัมภ์ด้วยศักยภาพและความสามารถที่จะเป็นผู้ปกครองได้ อยู่แล้วไม่ว่าจะผ่านการสืบสายโลหิตชาติกำเนิดหรือความมั่งคั่งของทรัพย์สินก็ตาม แต่สิ่งที่ถือได้ว่าเป็น “ของใหม่” สำหรับชาวกรีกโบราณในเวลานั้นคือคำอธิบายที่ว่า มหาชน หรือ *demos* มีศักยภาพที่จะกระทำการต่าง ๆ ร่วมกันในปริณทลสาธณะ หรือมีความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นในแง่นี้คำว่า *demokratia* จึงมิได้หมายถึงอำนาจของมหาชนที่มี *demos* ผูกขาดอำนาจและตำแหน่งผู้ปกครองของระบอบการเมืองเท่านั้น แต่ *demos* ใน *demokratia* ยังอาจหมายถึง *demos* ที่มีศักยภาพและคุณสมบัติพิเศษบางอย่างที่ทำให้พวกเขาสามารถกระทำหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองได้ อันเป็นคุณสมบัติที่ทำให้พวกเขาควรแก่การเป็นผู้ปกครอง (Ober 2006, 5) และความหมายดังกล่าวคือความหมายที่ Ober ลงมติว่าเป็นความหมายเบื้องต้นแรกเมื่อคำว่า *demokratia* ถูกสร้างขึ้นในสมัยกรีกโบราณ

สิ่งที่กล่าวไปนี้คือตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความยุ่งยากและปัญหาบางประการของการทำความเข้าใจความหมายของคำว่า ‘Democracy’ จากรากศัพท์ในภาษากรีกโบราณเอง เพราะแม้แต่ตัวรากศัพท์ของคำว่า ‘Democracy’ ในภาษากรีกโบราณอย่างคำว่า *demokratia* เองยังประกอบไปด้วยนัยความหมายที่ขึ้นอยู่กับการตีความและให้ความหมายคำว่า *demos* และ *kratia* ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามก็ดี แม้นักวิชาการไทยจำนวนหนึ่งจะพยายามชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างและหลากหลายในการให้นิยามแก่คำว่า ‘Democracy’ ในตะวันตก และ ‘ประชาธิปไตย’ ของไทย (เช่น Kasian Tejapira 1994, 219-220; Prajak Kongkirati 2015, 37-38) แต่สิ่งหนึ่งที่ยังไม่ได้ถูกหยิบยกมาพิจารณาโดยละเอียดก็คือ จุดเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ความหมายของประชาธิปไตยในตะวันตกพลิกจากคำที่มีความหมายในแง่ลบจนกลายเป็นคำที่สามารถ “สร้างความชอบธรรมทางการเมืองที่แพร่สะพัดขึ้นครองความเป็นใหญ่ทั่วโลก” (Kasian Tejapira 1994, 218) และคำที่ “ทุก ๆ คนอยากติดป้าย” (Prajak Kongkirati 2015, 38) ดังนั้นการอธิบายให้ความหมายคำว่า ‘Democracy’ ในแง่บวกตามนิยามแบบต่าง ๆ ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันโดยมิได้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงนัยความหมายของคำดังกล่าวจากเดิมที่เป็นคำที่มีความหมายเชิงลบและไม่พึงประสงค์ในความคิดทางการเมืองกระแสหลักของโลกตะวันตกมาโดยตลอด จึงเป็นคำอธิบายที่วางอยู่บนโลกทัศน์ที่เชื่ออยู่ก่อนแล้ว (*fait accompli*) ว่า ‘Democracy’ เป็นคำที่ใช้แทนสิ่งที่พึงประสงค์ โดยละเลยที่มาที่ไปและจุดเปลี่ยนที่ทำให้ความหมายของคำว่า ‘Democracy’ ผันแปรมาสู่คำที่มีความหมายในแง่บวกด้วยเหตุนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์การต่อสู้ช่วงชิง และพัฒนาการของการต่อสู้เพื่อทำให้ความหมายของคำว่า ‘Democracy’ ให้พลิกจากคำที่ไม่พึงปรารถนาให้กลายเป็น “กฎเกณฑ์หนึ่งเดียวของบ้านเมือง” ในปัจจุบันขึ้นนี้ จึงมุ่งชี้ให้เห็นจุดเปลี่ยนของความหมายของคำว่า ‘Democracy’ ในโลกตะวันตก ซึ่งไม่ได้หยุดนิ่ง หรือถูกพิจารณาในฐานะคำที่มีความหมายในแง่บวกมาตั้งแต่ต้น หากแต่

เป็นคำที่เต็มไปด้วยพลวัตการต่อสู้ช่วงชิง ประชันขันแข่งทั้งจากฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่ต่อต้าน เช่นเดียวกับภาษาทางการเมืองที่สำคัญอื่น ๆ (Ball 1989, 1) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนัยความหมายของคำว่า ‘Democracy’ ที่ว่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อการประเมินและทำความเข้าใจระบอบการเมืองที่เรียกว่า ‘Liberal Democracy’ ในปัจจุบันอย่างเลี่ยงไม่ได้

2. ปฐมบทประชาธิปไตย: *demokratia*

หนึ่งในข้อถกเถียงสำคัญที่สุดสำหรับผู้ทีศึกษามาที่ไปของแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยในสมัยกรีกโบราณคือที่มาที่ไปหรือจุดเริ่มต้นของการใช้คำว่า *demokratia* ในฐานะชื่อที่ใช้เรียกระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่ง โดยนักวิชาการที่ศึกษาประเด็นดังกล่าวในปัจจุบันแบ่งเป็น 2 สำนัก โดยสำนักแรกเชื่อว่าประชาธิปไตยในโลกมีจุดกำเนิดอยู่ในสมัยกรีกโบราณ ตัวอย่างนักวิชาการคนสำคัญในกลุ่มนี้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้แก่ Paul Cartledge, Josiah Ober, Mogens Herman Hansen (Cartledge 2016; Ober 2005; Ober 2008; Hansen 1986) เป็นต้น ในขณะที่นักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งมองว่าการกำหนดจุดเริ่มต้นประชาธิปไตยโลกอย่างเฉพาะเจาะจงไปที่สมัยกรีกโบราณเป็นสิ่งที่เกิดจากอคติของจารีตทางความคิดที่ให้ความสำคัญกับอารยธรรมตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งมุมมองว่าอารยธรรมชาวยุโรปเป็นใหญ่ (Eurocentrism) อันทำให้ไม่สามารถมองเห็นถึงร่องรอยของระบอบประชาธิปไตยตามพื้นที่อื่น ๆ ในโลกที่มีมาก่อนหน้ากรีกโบราณ ตัวอย่างงานของนักวิชาการในกลุ่มนี้ได้แก่งานของ Amartya Sen, Benjamin Isakhan and Stephen Stockwell, Kostas Vlassopoulos และ Martin Bernal (ดู Sen 1999; Isakhan and Stockwell 2011; Vlassopoulos 2007; Bernal 1994) เป็นต้น

อย่างไรก็ดีบทความชิ้นนี้มีความโน้มเอียงไปในแนวทางแรกที่เชื่อว่าจุดเริ่มต้นของระบอบประชาธิปไตยโลกเกิดขึ้นในสมัยกรีกโบราณ โดยอาศัยการพิจารณาจากฐานที่มาของคำว่า ‘Democracy’ ในโลกตะวันตกที่มีจุดกำเนิดมาจากรากศัพท์ของคำว่า *demoakratia* ในภาษากรีกโบราณ และแม้ว่าอารยธรรมโบราณในส่วนอื่น ๆ ของโลกอาจมีร่องรอยของการปฏิบัติหรือแม้แต่คำที่ใช้เรียกระบอบการปกครองที่ใกล้เคียงกับระบอบประชาธิปไตยตามที่เราเข้าใจในปัจจุบันอยู่จริง ดังตัวอย่างของงานที่กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้ แต่ก็คงมีอาจปฏิเสธได้ว่า *demokratia/democracy* หรือ แม้แต่ ‘ประชาธิปไตย’ ที่ถูกบัญญัติขึ้นในภาษาไทยครั้งแรกในฐานะภาษาทางการเมืองและถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบันล้วนแล้วแต่มีที่มาจากอารยธรรมกรีกโบราณมากกว่าอารยธรรมอื่นใด (ดู Asvabahu 1912, 159) แม้ว่าอิทธิพลดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากชัยชนะของอารยธรรมตะวันตกที่มีต่ออารยธรรมอื่น ๆ ของโลกก็ตาม ดังนั้นบทความชิ้นนี้จึงถือว่าทั้งคำ *demokratia* และระบอบที่ต่อมาถูกเรียกด้วยชื่อ *demokratia* ในสมัยกรีกโบราณคือจุดเริ่มต้นของระบอบประชาธิปไตยโลก แม้คำว่า “โลก” ที่ว่านี้ แท้ที่จริงแล้วจะเป็นอารยธรรมเพียงส่วนเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งของโลกซึ่งต่อมาจะแผ่ขยายอำนาจและอิทธิพลเหนืออารยธรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของ

อุดมการณ์เกี่ยวกับรูปแบบการเมืองการปกครองที่พึงประสงค์นับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา

ในขณะที่การตั้งต้นเพื่อหาจุดกำเนิดประชาธิปไตยในสมัยกรีกโบราณของนักวิชาการกลุ่มแรกก็ประสบปัญหาภายในเช่นกัน เพราะแม้นักวิชาการในกลุ่มนี้จะเห็นพ้องต้องกันว่าผู้อารยธรรมกรีกโบราณคือบ่อเกิดของระบอบประชาธิปไตยในโลกตะวันตก แต่นักวิชาการกลุ่มนี้ยังคงถกเถียงกันเองว่าช่วงเวลาใด “ของสมัยกรีกโบราณ” ที่อาจถือว่าเป็น ‘จุดเริ่มต้น’ ที่ทำให้ระบอบการปกครองที่ชื่อว่า **demokratia** อุบัติขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยกรีกโบราณ ต่อประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่าได้ทำให้นักวิชาการกลุ่มนี้แตกออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรกเชื่อว่าประชาธิปไตยสมัยกรีกโบราณเกิดขึ้นครั้งแรกที่นครรัฐเอเธนส์และพิจารณาเอเธนส์ในฐานะต้นแบบของประชาธิปไตยแห่งแรกในโลกตะวันตก กับอีกกลุ่มหนึ่งที่เชื่อว่ามีนครรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยมาก่อนหน้าเอเธนส์แม้ว่านครรัฐเหล่านั้นอาจไม่ได้มีอิทธิพลในทางการเมืองหรือในทางความคิดจนกระทั่งสามารถสถาปนาตัวเองเป็นต้นแบบของระบอบประชาธิปไตยอย่างนครรัฐเอเธนส์ก็ตาม

อย่างไรก็ตามนักวิชาการกลุ่มที่เชื่อว่า **demokratia** ในสมัยกรีกโบราณเริ่มต้นขึ้นที่นครรัฐเอเธนส์ยังประกอบด้วยข้อถกเถียงภายในอีกเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นว่า **demokratia** “ของนครรัฐเอเธนส์” เริ่มต้นขึ้นเมื่อใดและอาศัยหลักฐานใดในการสนับสนุนข้อเสนอดังกล่าว โดยผู้เขียนแบ่งนักวิชาการที่ศึกษาประเด็นดังกล่าวนี้ออกเป็นอีก 3 กลุ่มใหญ่ คือ (1) กลุ่มที่เชื่อว่า **demokratia** เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนการปฏิรูปของ Cleisthenes ในปี 508/7 ก่อนคริสตกาล (2) กลุ่มที่เชื่อว่า **demokratia** เกิดขึ้นเมื่อปี 508/7 ก่อนคริสตกาลหลังจากการปฏิวัติของ Cleisthenes และ (3) กลุ่มที่เชื่อว่า **demokratia** เกิดขึ้นภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงในสมัยของ Cleisthenes ไปแล้วอย่างน้อยครึ่งศตวรรษ โดยจะขออธิบายจากกลุ่มหลังสุดไปยังกลุ่มแรกสุดตามลำดับ

งานของนักวิชาการกลุ่มที่เชื่อว่า **demokratia** เกิดในยุคหลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสมัยของ Cleisthenes ไปแล้วหลายสิบปี เช่น งานของ A. Debrunner ซึ่งระบุอย่างชัดเจนว่า ไม่ปรากฏหลักฐานของคำว่า **demokratia** ในเอเธนส์ที่เก่ากว่าช่วงกลางศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล (Ehrenberg 1950, 516) หรืองานของ J. A. O. Larsen เสนอว่าจุดกำเนิดของประชาธิปไตยเอเธนส์เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยของ Pericles นั่นคือประมาณช่วงศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาลโดยอาศัยหลักฐานจากตัวบทของ Herodotus และตัวบทของผู้ที่อ้างชื่อว่าเป็นเซโนโฟน (Pseudo-Xenophon) และตัวบทของ Aristophanes มาประกอบกัน จนนำไปสู่ข้อสรุปว่า คำ **demokratia** ที่มีมาแต่เดิมเป็นคำที่ฝ่ายคนฉวยอำนาจ (Oligarchs) ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับมหาชนเป็นผู้สร้างขึ้นมาก่อนจนกระทั่งต่อมาจึงได้ถูกฝ่ายประชาธิปไตย (Democrats) หรือฝ่ายที่นิยมระบอบการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่นำไปใช้ในความหมายที่ดีแทนในเวลาต่อมาซึ่งก็คือในยุคสมัยของ Pericles ที่ผู้ซึ่งนิยมในระบอบ **demokratia** พยายามจะสร้างรากฐานที่มาทาง

ประวัติศาสตร์ให้แก่ระบอบการปกครองดังกล่าวย้อนกลับไปในอดีตให้มากยิ่งขึ้นอันเป็นที่มาของคำอธิบายที่เกิดขึ้นภายหลังว่า **demokratia** ในนครรัฐเอเธนส์เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยของ Cleisthenes หรือ Solon แล้ว (Larsen 1948, 13, 15) เพราะฉะนั้นคำ **demokratia** ในฐานะรูปแบบการปกครองจึงเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยของ Pericles และ Pericles จึงมีสถานะเป็นบิดาและผู้สถาปนาประชาธิปไตยเอเธนส์ที่แท้จริง (Ehrenberg 1950, 516) นอกจากนี้ ประเด็นของนักวิชาการกลุ่มนี้ยังเชื่อมโยงกับข้อเสนอของนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งที่ประกอบด้วย Gregory Vlastos, Jochen Bleicken, Christian Mayer, Oswyn Murray, Kurt Raaflaub, Peter Rhodes และ Raphael Sealey ที่เชื่อว่าสิ่งที่ถูกริเริ่มในสมัยของ Cleisthenes ไม่ได้ถูกเรียกว่า **demokratia** ซึ่งเป็นชื่อที่ถูกขนานนามขึ้นภายหลัง แต่คนในสมัยนั้นเรียกการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวว่า **isonomia** มากกว่า (Hansen 1986, 35) ซึ่งจะได้ขยายความต่อไป

อย่างไรก็ดี นักวิชาการที่เชื่อว่า **demokratia** เกิดขึ้นภายหลังปี 508/7 ก่อนคริสตกาลไปแล้วก็ได้เห็นตรงกันว่าเสมอไปว่าจุดเริ่มต้นของ **demokratia** คือช่วงกลางศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล นั่นเพราะข้อเสนอของนักวิชาการในกลุ่มนี้ยังประกอบไปด้วยทั้งงานที่พยายามจะเขียนเส้นเวลาของคำว่า **demokratia** ให้ถอยออกไปหรือถอยร่นเข้ามาให้มากกว่ากลางศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาลตัวอย่างของงานที่พยายามถอยร่นเข้ามาให้ใกล้กว่าช่วงหลังคริสต์ศตวรรษที่ 5 ก็คืองานของ H. Schaefer ที่เห็นแย้งว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเอเธนส์ตั้งแต่สมัยของ Cleisthenes จนถึงยุคของ Pericles เป็นเพียงการต่อสู้ของบรรดาอภิชนโดยไม่มีเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองแต่อย่างใด Schaefer จึงเสนอให้ขยับจุดอ้างอิงไปข้างหน้าโดยเชื่อว่าคำ **demokratia** ทั้งในแง่ของแนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติเกิดขึ้นอย่างแท้จริงในเอเธนส์ภายหลังจากการทำสงครามเพโลโพนีเซียนหรือก็คือหลังจากปี 431 ก่อนคริสตกาลไปแล้ว (Hansen 1986, 35)

ในอีกด้านหนึ่งงานของนักวิชาการที่พยายามถอยร่นออกไปให้ไกลมากกว่ากลางศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาลประกอบไปด้วยข้อเสนอของ Victor Ehrenberg ในบทความที่ชื่อว่า **Origins of Democracy** ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของบทกวีเรื่อง **Suppliant Maidens** ของ Aeschylus (1927, 25) ว่าเป็นกุญแจชิ้นสำคัญที่จะช่วยให้เห็นถึงร่องรอยของแนวคิดประชาธิปไตยแรกเริ่มในดินแดนกรีกโบราณก่อนกลางศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล นั่นเพราะเนื้อหาของ **Suppliant Maidens** ได้ชี้ให้เห็นว่ากษัตริย์แห่งอาร์กอสไม่สามารถทำอะไรที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบกับนครรัฐหรือชุมชนโดยปราศจากการปรึกษาหารือและความเห็นชอบด้วยการยกมือสนับสนุนของ **demos** (the people's ruling hand) ดังนั้น Ehrenberg จึงสรุปว่าทั้งแนวคิดและคำว่า **demokratia** เป็นคำที่เกิดขึ้นและถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายพอสมควรอย่างน้อยที่สุดก็คือในช่วงเวลาร่วมสมัยกับที่ Aeschylus ประพันธ์บทกวีดังกล่าวขึ้น นั่นคือประมาณทศวรรษที่ 460 ก่อนคริสตกาล (Ehrenberg 1950, 524) ซึ่งหากข้อเสนอดังกล่าวเป็นจริงก็ย่อมจะสามารถชี้ให้เห็นถึง

ร่องรอยของ **demokratia** ได้ไกลออกไปอีก 10 ปี นั่นคือระหว่างช่วงประมาณปี 470 ถึงปี 460 ก่อนคริสตกาล

ในอีกด้านหนึ่ง Mogens Herman Hansen เป็นนักวิชาการอีกคนหนึ่งที่ได้รับด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวของ Ehrenberg และพยายามย้อนที่มาของ **demokratia** กลับไปให้ถึงช่วงทศวรรษที่ 460 ก่อนคริสตกาลผ่านหลักฐานชิ้นใหม่ที่นอกเหนือไปจากบทกวีของ Aeschylus โดยอาศัยหลักฐานที่ได้จากการค้นคว้าของ John Davies (Davies 1971, 359) ซึ่งพบว่าบิดาของ Lysis หนึ่งในตัวละครที่ปรากฏอยู่ในบทสนทนาของเพลโตนั้นมีชื่อว่า **Demokrates** ซึ่งเมื่อนำมาประกอบกับการขุดค้นหลักฐานทางโบราณคดีซึ่งทำให้สามารถค้นพบหลุมฝังศพพร้อมแผ่นหินที่ระบุนามของ **Demokrates** ที่ว่านี่จริง และหาก **Demokrates** ที่ว่านี้เป็นบุคคลเดียวกันกับบุคคลที่เป็นคนรักของ Alcibiades ซึ่งถูกอ้างถึงในงานของ Antiphon และ Plutarch แล้วก็ยิ่งทำให้ข้อเสนอนี้ว่า **Demokrates** คือบุคคลที่ถือกำเนิดในช่วงระยะเวลาประมาณปี 470 ก่อนคริสตกาลมีน้ำหนักและความน่าเชื่อถือมากขึ้น ซึ่งหากเป็นความจริงแล้ว คำถามสำคัญที่ตามมาทันทีก็คือ อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้บิดาของเขา (ปู่ของ Lysis) ตั้งชื่อบุตรชายของตนว่า **Demokrates** ซึ่งในประเด็นนี้ Hansen เสนอว่าการตั้งชื่อดังกล่าวอาจบ่งชี้ถึงนโยบายทางการเมืองบางอย่างในสมัยปู่ของ Lysis กล่าวคือ การที่ปู่ของ Lysis ตั้งชื่อบุตรชายของตนว่า **Demokrates** ก็เพราะคำว่า **demokratia** อันเป็นนามธรรมของชื่อ **Demokrates** ได้กลายเป็นชื่อเรียกระบบการปกครองของเอเธนส์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของพลเมืองในขณะนั้นแล้วนั่นเอง (Hansen 1986, 36)

สิ่งที่นักวิชาการกลุ่มที่สองหรือฝ่ายที่เชื่อว่าแนวคิดและคำว่า **demokratia** เกิดขึ้นครั้งแรกที่นครรัฐเอเธนส์ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงพลิกแผ่นดินในปี 508/7 ก่อนคริสตกาลในสมัยของ Cleisthenes นำมาใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงสำคัญก็คือข้อความที่ปรากฏในเล่มที่ 6 ของ **The Histories** ของ Herodotus ที่ว่า Cleisthenes ชายคือผู้สถาปนา **demokratia** ให้แก่ชาวเอเธนส์ (Herodotus 1998, 399)⁶ แม้หลายฝ่ายจะมองว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปี 508/7 ก่อนคริสตกาลเป็นเพียงผลลัพธ์ที่เกิดจากการต่อสู้ของอริชนด้วยกันเองและลงเอยด้วยชัยชนะของอริชนกลุ่มหนึ่งเหนืออริชนอีกกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่นักวิชาการฝ่ายที่เชื่อว่าเหตุการณ์ดังกล่าวคือจุดกำเนิดของประชาธิปไตยเอเธนส์ก็พยายามเชื่อมโยงว่า แม้ Cleisthenes จะมีสถานะเป็นชนชั้นสูงอย่างไม่ต้องสงสัย แต่การที่ Cleisthenes “หันไปพึ่งพิงเหล่า **demos**” (Herodotus 1998, 327-8)⁷ เพื่อต่อสู้กับอริชนกลุ่มอื่น ๆ อาจถือเป็นการรุกรายทางวิถีทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ เนื่องจากสิ่งที่ Cleisthenes ทำ เป็นวิธีการที่ไม่เคยถูกใช้โดยเหล่าอริชนกลุ่มใดก็ตามมาก่อน ดังนั้น การกระทำดังกล่าวจึงถือเป็นจุดที่ **demokratia** อุบัติขึ้นเป็นครั้งแรก เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมัยของ Cleisthenes ได้บีบให้สถาบันทางการเมืองแบบเก่าของอริชนเหล่านั้นต้อง

⁶ ดู **The Histories** ของ Herodotus เล่มที่ 6 ย่อหน้า 131

⁷ ดู **The Histories** ของ Herodotus เล่มที่ 5 ย่อหน้า 66

ปรับเปลี่ยนคุณลักษณะบางอย่างไป ในขณะที่รากฐานของสถาบันทางการเมืองแบบใหม่ที่ Cleisthenes ได้วางไว้จะถูกรักษาต่อไปและกลายเป็นรากฐานสำคัญให้กับระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์ในยุคสมัยของ Themistocles และ Pericles ต่อไป (Ehrenberg 1950, 543, 545, 547)

ทว่าในอีกด้านหนึ่ง ข้อความจากตัวบทเล่มที่ 3 ของ *The Histories* ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับบทสนทนา ระหว่างขุนนางและชนชั้นสูงชาวเปอร์เซีย 3 คน อันประกอบด้วย Megabyzus, Otanes และ Darius เกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของรูปแบบการปกครองประเภทต่าง ๆ โดยที่ Otanes ผู้ซึ่งอยู่ฝ่ายที่สนับสนุนการปกครองแบบมหาชนเป็นใหญ่ได้เรียกชื่อการปกครองดังกล่าวว่า *isonomia* ไม่ใช่ *demokratia* (Herodotus 1998, 205)⁸ ความแตกต่างระหว่างข้อความในสองส่วนของ *The Histories* ของ Herodotus ที่ว่านี้ได้ก่อให้เกิดข้อถกเถียงตามมาว่า เหตุใด Herodotus (หรือแหล่งข้อมูลของ Herodotus) จึงเลือกใช้คำว่า *isonomia* แทนการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่ในตัวบทตอนต้นที่เป็นการอภิปรายรูปแบบการปกครองตาม ทรรศนะของเหล่าอภิชนชาวเปอร์เซีย ในขณะที่ตัวบทในตอนท้ายกลับเลือกใช้คำว่า *demokratia* เมื่อ บรรยายถึงเอเธนส์ในยุคสมัยของ Cleisthenes และ Pericles (Herodotus 1998, 399)

ในประเด็นดังกล่าวนี้ มีการตีความว่าแหล่งข้อมูลของ Herodotus ในขณะที่เขากำลังบันทึกตัวบท ในเล่มที่ 3 และเล่มที่ 6 ของ *The Histories* มีความเข้าใจใน *demokratia* ที่แตกต่างกัน เพราะตาม หลักฐานที่ปรากฏนั้นบ่งชี้ว่ากว่าที่คำว่า *demokratia* จะปรากฏขึ้นในฐานะชื่อของระบอบการเมืองการ ปกครองนั้น จะต้องรอจนกระทั่งถึงช่วงเวลาระหว่างยุคสมัยของ Cleisthenes ถึงยุคสมัยของ Pericles ไป แล้ว หรือก็คือระหว่างช่วงปี 508/7 ก่อนคริสตกาลถึงปี 460 ก่อนคริสตกาล ในขณะที่ Ehrenberg กลับ เห็นว่า Herodotus อาจใช้คำทั้งสองในลักษณะและในความหมายแบบเดียวกัน (Interchangeable) ซึ่ง ย่อมหมายความว่า *isonomia* คือชื่อที่ใช้เรียกระบอบการปกครองในความหมายเดียวกันกับ *demokratia* เพียงแต่ *isonomia* เป็นคำที่มีความเก่าแก่มากกว่า การตีความดังกล่าวได้นำไปสู่งานของนักวิชาการกลุ่ม แรกพยายามค้นหาที่มาของ *demokratia* ที่มีก่อนหน้าปี 508/7 ก่อนคริสตกาลโดยหนึ่งในข้อเสนอสำคัญ ของนักวิชาการกลุ่มนี้ก็คือ การพิจารณาที่มาของ *demokratia* ผ่านคำอีกคำหนึ่งแทน นั่นก็คือคำว่า *isonomia* หรือความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย (equality before the law) (Ehrenberg 1950, 530)

คำว่า *isonomia* ปรากฏขึ้นครั้งแรกในบทเพลงขับร้องในวงสุรา (*skolion*) เกี่ยวกับ Harmodius และ Aristogeiton ผู้ซึ่งได้รับสมญาว่าเป็นผู้สังหารทรราช (Tyrannicide) และทำให้เอเธนส์เกิด *isonomous* ขึ้นอย่างไรก็ตามความน่าเชื่อถือของ *isonomia* (*isonomous*) ในตัวบทดังกล่าวได้ถูกตั้งคำถามอย่างมาก เนื่องจากตัวบทดังกล่าวเป็นเพียงบทเพลงที่ใช้ในวงสุราอีกทั้งยังเป็นเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อสดุดีอภิชนที่โค่นล้ม ทรราชที่มาจากอภิชนอีกตระกูลหนึ่ง ดังนั้น นักวิชาการกลุ่มหนึ่งจึงตีความว่าการต่อสู้ระหว่างกลุ่มอภิชน

⁸ ดู *The Histories* ของ Herodotus เล่มที่ 3 ย่อหน้า 80

กันเองในเอเธนส์ไม่สามารถนำไปสู่ความเท่าเทียมกันของพลเมืองเป็องหน้ากฎหมายตามนัยยะของ *isonomia* ได้ แต่ในทางตรงกันข้ามการต่อสู้ดังกล่าวกลับนำมาซึ่งความเสมอภาคของบรรดาอภินที่ได้รับความช่วยเหลือในการต่อสู้ครั้งนั้นมากกว่า (Ehrenberg 1950, 531) ในประเด็นดังกล่าวนี้ Gregory Vlastos หนึ่งในนักวิชาการที่ไม่เห็นด้วยกับการตีความว่า *isonomia* มีนัยยะหมายถึงความเท่าเทียมกันของเหล่าอภินเท่านั้น โดย Vlastos เสนอว่าแท้จริงแล้ว *isonomia* ตามความเข้าใจที่เกิดขึ้นในช่วงที่ระบอบอภินาธิปไตยในกรีกโบราณกำลังเสื่อมถอยและล่มสลายลงนั้นเป็น *isonomia* ในอีกความหมายหนึ่ง โดย *isonomia* ในความหมายที่ว่านี้คือชื่อของระบอบการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่ และดำรงอยู่มาก่อนคำว่า *demokratia* โดยมีได้เป็นเพียงคำกลาง ๆ ที่หมายถึงการโค่นล้มทราชหรือความเท่าเทียมกันของอภินดังที่หลายฝ่ายตีความเท่านั้น (Vlastos 1953, 340-341) เพราะในขณะที่ *demokratia* เป็นเพียงคำที่มีความหมายตามข้อเท็จจริงว่าเป็นระบอบการปกครองที่มหาชนเป็นผู้ปกครอง แต่ *isonomia* กลับเป็นคำที่สามารถสะท้อนฐานคิดบางอย่างที่ทำให้ฝ่ายที่นิยม *demokratia* ในเวลาต่อมานำมาใช้อ้างความชอบธรรมที่มหาชนจะขึ้นมาเป็นผู้ปกครองของระบอบการปกครองที่เกิดขึ้นใหม่แทน

สุดท้ายคือนักวิชาการกลุ่มที่เชื่อว่ามีเค้ามูลหรือหน่ออ่อนของ *demokratia* มาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาลหรือตั้งแต่ก่อนหน้าที่จะมี *demokratia* ในนครรัฐเอเธนส์ เช่น ข้อเสนอของ Eric W. Robinson ซึ่งเสนอให้พิจารณาหน่ออ่อนดังกล่าวจากตัวชี้วัดที่เรียกว่า “แนวคิดเรื่องความเสมอภาคนิยม” (egalitarianism) ที่ปรากฏผ่านสถาบันทางการเมืองที่ให้อำนาจกับมหาชนที่ต่อมาจะถูกพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แทนการค้นหาหลักฐานที่มีคำว่า *demokratia* ปรากฏโดยตรง ซึ่งสามารถใช้เป็นจุดตั้งต้นที่สามารถระบุได้ว่านครรัฐใดในสมัยกรีกโบราณที่มีเค้าลางของระบอบการปกครองที่มหาชนเป็นผู้ถืออำนาจปกครอง (popular government) โดยการก่อตัวของแนวคิดเรื่องความเสมอภาคนิยมที่ว่านี้อาจพิจารณาได้จากทั้งบทบาทของสามัญชนในการทำหน้าที่เป็นทหารรับใช้นครรัฐจากการดำรงอยู่ของสถาบันทางการเมืองในลักษณะที่ประชุมของมหาชน หรือจากการตรากฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่แสดงให้เห็นถึงขอบเขตและข้อจำกัดในการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองซึ่งผู้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้อย่างถ้วนหน้า โดย Robinson เห็นว่าสิ่งเหล่านี้ก็คือตัวชี้วัดหน่ออ่อนของแนวคิดความเสมอภาคของพลเมืองที่เป็นรากฐานสำคัญให้แก่ *demokratia* ที่มีมาก่อนหน้าศตวรรษที่ 5 หรือก่อนหน้าที่จะเกิด “ประชาธิปไตยเอเธนส์” และจากการศึกษาของ Robinson พบว่ามีถึง 18 นครรัฐที่พบหน่ออ่อนของ *demokratia* ผ่านกลไกหรือสถาบันทางการเมืองที่ต่อมาจะถูกตีบับว่าเป็นสถาบันการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกรีกโบราณ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจของ *demos* ในการควบคุมตรวจสอบเจ้าหน้าที่บ้านเมือง การกำหนดเงื่อนไขการดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ที่อิงกับทรัพย์สินมีในระดับที่ต่ำหรือไม่มีเลย หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันโดยตรงของพลเมืองในการออกกฎหมายหรือพิพากษาคัดสินคดีความต่าง ๆ เป็นต้นโดยร่องรอยดังกล่าวปรากฏให้เห็นตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาลในนครรัฐอาร์เคีย (Archaea) และคิออส (Chios) และในช่วงกลางศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาลในนครรัฐแอมบราเกีย

(Ambracia) เฮราเคลีย พอนติกา (Heraclea Pontica) เมการา (Megara) และไซรีน (Cyrene) และปลายศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาลในนครรัฐอครากัส (Acragus) โครตอน (Croton) แนกซอส (Naxos) และสุดท้ายคือช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาลในนครรัฐอาร์กอส (Argos) และซีราคิวส์ (Syracuse) (Robinson 1997, 65, 68-9, 126)

จะเห็นได้ว่าข้อแตกต่างประการสำคัญของนักวิชาการทั้ง 3 กลุ่มเกี่ยวกับการแสวงหาจุดเริ่มต้นของ “ประชาธิปไตย” (เอเธนส์) ก็คือหน่วยการวิเคราะห์ที่นักวิชาการแต่ละกลุ่มเลือกใช้เป็นตัวแทนของประชาธิปไตย เช่น หากหน่วยของการวิเคราะห์ของการศึกษาด้านกำเนิดประชาธิปไตยคือตัว “คำ” ว่าประชาธิปไตยหรือ **demokratia** เท่าที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดตามหลักฐานจริงเท่านั้น ผลที่ตามมาคือนักวิชาการกลุ่มนี้ย่อมไม่สนใจพิจารณาคำหรือหลักฐานแวดล้อมอื่นใดก็ตามเกี่ยวกับ **demokratia** นอกเหนือไปจากหลักฐานที่ปรากฏคำว่า **demokratia** เท่านั้น ในอีกด้านหนึ่งหากหน่วยการวิเคราะห์ต้นกำเนิดของประชาธิปไตยอยู่ที่กลไกเชิงสถาบันทางการเมือง หรือความคิดทางการเมือง (unit idea) บางอย่าง นักวิชาการกลุ่มนี้ย่อมให้ความสำคัญกับร่องรอยทางความคิด หรือร่องรอยของกลไกเชิงสถาบันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ปรากฏให้เห็นได้ชัดแทนที่จะจำกัดตนเองอยู่แต่เฉพาะหลักฐานที่ปรากฏคำว่า **demokratia** หรือสิ่งที่คำว่า **demokratia** บ่งชี้เท่านั้น ความแตกต่างกันในเรื่องของหน่วยในการวิเคราะห์และวิธีการแสวงหาหลักฐานเพื่อค้นหาจุดกำเนิดของ **demokratia** ที่ว่านี้จึงอาจนำมาจำแนกประเภทได้หลายวิธี นอกเหนือไปจากรูปแบบที่ได้อธิบายไปในข้างต้น ยกตัวอย่างเช่น ไชยันต์ ไชยพร (Chaiyan Chaiyaporn 1999, 149-210) ได้สรุปความแตกต่างของนักวิชาการที่ศึกษาจุดกำเนิดและพัฒนาการของประชาธิปไตยในเอเธนส์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) แบบมีตัวแบบ และ (2) แบบไร้ตัวแบบ โดยฝ่ายที่เชื่อว่ามีตัวแบบ “ประชาธิปไตย” มาก่อนย่อมจะพยายามค้นหาหลักฐานที่สามารถระบุว่าเอเธนส์มีตัวแบบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ต้น หลักฐานจำพวกนี้ได้แก่คำ **demokratia** ที่มีความหมายถึงระบอบการเมืองที่บรรจุกฎเกณฑ์ทางสถาบันทางการเมืองบางอย่างภายในนั้น ในขณะที่ฝ่ายที่เชื่อมั่นว่าประชาธิปไตยเอเธนส์เกิดจากการสั่งสมของวิถีปฏิบัติตลอดจนเงื่อนไขของโครงสร้างสังคม-เศรษฐกิจบางอย่างที่ค่อย ๆ พุ่มพักความเป็น **demokratia** ให้ปรากฏขึ้นย่อมจะพยายามแสวงหา “หน่ออ่อน” “เค้ามูล” หรือ “ร่องรอย” ของกลไกสถาบันทางการเมืองบางอย่างที่จะค่อย ๆ เติบโตไปเป็นสถาบันทางการเมืองหลักในระบอบประชาธิปไตยที่ชัดเจนในภายหลัง

อย่างไรก็ดี ความหมายของคำว่า **demokratia** ที่ถูกใช้ในช่วงปลายศตวรรษที่ 5 ต่อต้นศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตกาลของกรีกโบราณกลับเต็มไปด้วยพลวัตรของการต่อสู้และการให้ความหมายที่ประกอบด้วยความหมายที่มีขึ้นเพื่อสร้างการยอมรับ-สนับสนุนบางอย่าง และความหมายเพื่อที่จะต่อต้านหรือสร้างความเกลียดชังบางอย่างขึ้นด้วยเช่นกัน (Sealey 1973, 253) ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของการใช้คำ **demokratia** ของฝ่ายสนับสนุนก็คือข้อความที่ปรากฏในตัวของ Thucydides ในส่วนที่เป็นสุนทรพจน์

ของ Pericles ในพิธีศพของเหล่าทหารชาวเอเธนส์ที่เสียชีวิตในสงครามเพโลโพนีสเขียนช่วงแรกซึ่ง **demokratia** ตามคำอธิบายของ Pericles นี้ไม่เพียงแต่นับว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีกว่า คณาธิปไตยเท่านั้นแต่สุนทรพจน์ดังกล่าวยังทำให้ **demokratia** กลายเป็นรูปแบบการปกครองที่นครรัฐอื่นๆ ควรถือเป็น “ตัวแบบ” หรือควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างในการนำไปปรับใช้กับนครรัฐของตนอีกด้วย (Thucydides 1919, 322-3)⁹ ซึ่งก็สอดคล้องกับพฤติกรรมของเอเธนส์ในช่วงสงครามเพโลโพนีสเขียนที่พยายามเข้าไปแทรกแซงและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองของนครรัฐที่แต่เดิมเป็นคณาธิปไตยให้หันมาเป็นประชาธิปไตยแทน (Thucydides 1954, 244)¹⁰

ส่วนตัวอย่างของนักคิดที่จำแนกระบบประชาธิปไตยไว้ในด้านลบได้แก่ตัวบทของนักปรัชญาการเมืองกรีกโบราณคนสำคัญอย่าง Plato และ Aristotle โดยในกรณีของ Plato หากพิจารณาจากบทสนทนาเรื่อง **Republic** ก็จะพบว่า Plato ได้จัดประชาธิปไตยไว้ในฐานะระบอบการเมืองที่เลวเป็นอันดับที่สองรองจากระบอบทรราช (Plato 1994, 296)¹¹ ยิ่งไปกว่านั้นในบทสนทนาเรื่อง **Statesman** เขาได้อธิบายผ่านตัวละครที่ชื่อว่า “ชายแปลกหน้า” (Stranger) ว่าไม่ว่ามหาชนที่เป็นผู้ปกครองจะปกครองเหล่าผู้มีทรัพย์ที่มีจำนวนน้อยกว่าด้วยกำลังบีบบังคับหรือด้วยความยินยอมพร้อมใจภายใต้กรอบของกฎหมายหรือไม่ก็ตาม แต่ผู้คนก็จะพากันเรียกระบอบการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่ทั้งรูปแบบที่ดีและรูปแบบที่เลวว่า “ประชาธิปไตย” เช่นเดิม ในขณะที่ระบอบการปกครองที่อำนาจอยู่ในมือคนคนเดียวกับกลุ่มคนจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันระหว่างรูปแบบที่ดีและรูปแบบที่เลว¹² ดังนั้นในบรรดา รูปแบบการปกครองที่ดีด้วยกัน ระบอบประชาธิปไตย (รูปแบบที่ดี) จึงมีสถานะเป็นการปกครองที่เลวที่สุดหรือดีน้อยที่สุด แต่ในบรรดา รูปแบบการปกครองที่เลวหรือไร้กฎหมายด้วยกัน ระบอบประชาธิปไตย (รูปแบบที่เลว) กลับมีสถานะเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดหรือเลวน้อยที่สุดด้วยเช่นกัน (Plato 2010, 335)¹³

การจัด **demokratia** ไว้ในฐานะรูปแบบการปกครองที่เลวจะมาปรากฏชัดเจนอีกครั้งในงานเขียนเรื่อง **Politics** ของ Aristotle ที่จำแนกระบอบการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่ไว้สองด้านคือด้านที่ดีและด้านที่เลว โดย Aristotle เรียกชื่อระบอบการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่ฝั่งที่ดีว่า **politeia** (polity) และเรียกฝั่งที่เลวว่า **demokratia** (democracy) ซึ่งหมายถึงการปกครองที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม

⁹ ดู The History of Peloponnesian War เล่มที่ 2 ย่อหน้าที่ 37

¹⁰ ดู The History of Peloponnesian War เล่มที่ 3 ย่อหน้าที่ 83

¹¹ แม้ว่าเพลโตจะอธิบายข้อดีของประชาธิปไตยที่ไม่ปรากฏในการปกครองรูปแบบอื่น ๆ ด้วยก็ตาม เช่น เสรีภาพและความสวยงามอันเกิดจากเสรีภาพที่เปรียบได้กับดอกไม้หลากหลายสีส่นภายในบ้านเมือง ในบทสนทนาเรื่อง **The Laws** บรรทัดที่ 557c

¹² ดู The Laws บรรทัดที่ 292a

¹³ ดู The Laws บรรทัดที่ 303b

หากแต่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนจนส่วนใหญ่ (Aristotle 2009, 100)¹⁴ อนึ่ง การแบ่งประเภทที่ว่านี้ ต่อมาจะกลายเป็นมาตรฐานและมีอิทธิพลต่องานเขียนของนักปรัชญาการเมืองที่เป็นสานุศิษย์ของ Aristotle ในเวลาต่อมา โดยจารีตการจัดประเภทรูปแบบการปกครองที่ว่านี้ได้ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน บางอย่างขึ้น และหนึ่งในนั้นก็คือความเข้าใจที่ว่า **demokratia** คือรูปแบบการปกครองที่มีนัยยะในด้านลบ นั่นเอง

กระนั้น มิได้แปลว่านักปรัชญาการเมืองทุกคนจะพิจารณาระบบประชาธิปไตยตามนัยยะที่ Aristotle อธิบายใน *Politics* เสมอไปทั้งหมด เพราะทั้ง Polybius และ Cicero ซึ่งเป็นนักปรัชญาการเมือง คนสำคัญในสมัยโรมันต่างยังคงใช้คำว่า **demokratia** ในความหมายบวกตามเกณฑ์ที่พวกเขาใช้ในการ จำแนกประเภทรูปแบบการปกครอง โดยในกรณีของ Polybius เขาได้จัดให้ **demokratia** เป็นรูปแบบการ ปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่ในด้านที่ดี ในขณะที่เขาเรียกระบบการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่ในด้านที่เลว ว่า **ochlokratia** หรือ กฎหมู่ (mob rule) แทน (Polybius 2010, 373)¹⁵ ในทำนองเดียวกัน Cicero ได้เรียกชื่อ การปกครองของมหาชนที่ดีในภาษาละตินว่า **civitas popularis** ซึ่งนิยมแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า popular government หรือ democracy ในขณะที่ Cicero เรียกการปกครองของมหาชนในด้านที่เลวว่า **dominates multitudinis** หรือการปกครองโดยกฎหมู่ (Wood 1988, 145) เป็นต้น จะเห็นได้ว่าแม้ Polybius และ Cicero จะใช้คำว่าประชาธิปไตยในความหมายในเชิงบวก แต่ก็มิได้หมายความว่า Polybius และ Cicero จะสนับสนุนการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่แต่อย่างใด เพราะเป้าหมายสำคัญของนักปรัชญาการเมืองทั้งสองอยู่ที่การสร้างการปกครองที่เรียกว่า “การปกครองแบบผสม” (mixed constitution) ที่มีประชาธิปไตย เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งภายในนั้น (Polybius 2010, 372; Cicero 1998, 21)¹⁶

อย่างไรก็ดี การปกครองแบบ **demokratia** ของบรรดานครรัฐกรีกโบราณต้องถึงกาลอวสานลง เมื่อถูกรุกรานจากมหาอำนาจต่างเชื้อชาติอย่างมาซิโดเนียและโรมัน อันส่งผลให้นครรัฐกรีกส่วนใหญ่ต้อง สูญเสียอัตตาณัติ (**autonomia**) ภายใต้การปกครองของชนต่างชาติซึ่งโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนรูปแบบ การปกครองที่มีเอกบุคคคลและกลุ่มคนเป็นใหญ่มากกว่า แต่ในอีกด้านหนึ่งบริบทของการตกอยู่ภายใต้การ ปกครองของต่างชาติและการสูญเสียอัตตาณัติก็ได้ทำให้คำว่า **demokratia** ของนครรัฐกรีกได้พัฒนา ความหมายไปอีกขั้นหนึ่ง โดย **demokratia** ได้กลายเป็นสโลแกนที่มีความหมายสื่อถึงมหาชนรัฐใน ความหมายของนครรัฐที่ไม่มีกษัตริย์หรือทราชาปกครอง หรือเป็นนครรัฐที่มีอิสรภาพเป็นของตนเองและไม่ ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือการปกครองจากชาติมหาอำนาจต่าง ๆ โดยสิ่งที่น่าสนใจยิ่งกว่าก็คือสโลแกน ดังกล่าวซึ่งถูกผลักดันโดยเหล่าอภิชนของนครรัฐต่าง ๆ กลับส่งผลกระทบต่อนัยความหมายของ

¹⁴ ดู *Politics* ของ Aristotle เล่มที่ 3 บรรทัดที่ 1279b4

¹⁵ ดู *The Histories* ของ Polybius เล่มที่ 6 ย่อหน้าที่ 4

¹⁶ ดู *The Histories* ของ Polybius เล่มที่ 6 ย่อหน้าที่ 3; และดู *The Republic* ของ Cicero เล่มที่ 1 ย่อหน้าที่ 45

demokratia ไม่ว่าพวกเขาจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เพราะมันได้เปลี่ยนแปลงความหมายของ demos ในคำว่า demokratia จากเดิมที่หมายถึงคนส่วนใหญ่ที่เป็นคนยากจนให้กลายเป็น demos ที่หมายถึง “ประชาชน” ทั้งหมดทั้งมวลแทน (Cartledge 2016, 244) และความหมายของ demos แบบใหม่นี้จะถูกพวกที่นิยมในระบอบประชาธิปไตยที่มหาชนเป็นใหญ่นำไปใช้อย่างกว้างขวางต่อไป (Hansen 1992, 16-7)

สำหรับยุคกลาง แม้การพิจารณาประชาธิปไตยหรือ ‘Democracy’ ในโลกตะวันตกส่วนใหญ่จะยังคงตกอยู่ภายใต้จารีตการแบ่งประเภทรูปแบบการปกครองของ Plato และ Aristotle ที่มอง ‘Democracy’ ว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่ประเภทที่ไม่ดี ในขณะที่รูปแบบการปกครองที่มหาชนเป็นใหญ่รูปแบบที่ดีนับแต่สมัยโรมันเป็นต้นมามากถูกเรียกว่า ‘มหาชนรัฐ’ หรือ ‘Republic’ แทน (ดูรายละเอียดใน Hankins 2010, 460-3) จารีตดังกล่าวส่งผลให้คำว่า ‘Democracy’ ในสมัยกลางไม่ได้ถูกอธิบายอย่างเป็นเอกเทศ หากแต่ถูกอธิบายในฐานะหนึ่งในรูปแบบการปกครองพื้นฐานสามแบบ และคำอธิบายเกี่ยวกับ ‘Democracy’ ส่วนใหญ่มักเป็นการกล่าวโจมตีมากกว่าสนับสนุน และยังไปกว่านั้น แม้แต่คำอธิบายของฝ่ายสนับสนุนก็มักลงท้ายด้วยการชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติของ ‘Democracy’ และสรุปด้วยการพิจารณา ‘Democracy’ ในฐานะหนึ่งในองค์ประกอบของสิ่งที่เรียกว่า “การปกครองแบบผสม” (mixed constitution) มากกว่า (Hansen 1992, 17) ซึ่งวิธีคิดดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นความคิดและความเข้าใจกระแสหลักที่มีต่อประชาธิปไตยในสมัยกลางและเรอเนซองส์ซึ่งจะส่งผลและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการที่จะเกิดขึ้นกับคำว่าประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 18 ต่อไปเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ขึ้น ณ สองฟากฝั่งของมหาสมุทรแอตแลนติก

3. นวบทประชาธิปไตย

จุดเปลี่ยนสำคัญในยุคสมัยใหม่ของเส้นทางการเดินทางของประชาธิปไตยในตะวันตกอยู่ที่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เนื่องจากความเข้าใจที่ผู้คนส่วนใหญ่ในโลกตะวันตกมีต่อประชาธิปไตยในต้นศตวรรษที่ 18 กับช่วงปลายศตวรรษที่ 18 มีความแตกต่างกันอย่างมาก (Hansen 1992, 15) คำถามที่ตามมาก็คืออะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจดังกล่าว และแม้ว่าการระบุสาเหตุที่แน่ชัดที่ทำให้ความหมายของประชาธิปไตยในช่วงต้นศตวรรษที่ 18 กับ ช่วงปลายศตวรรษที่ 18 มีความแตกต่างกันอาจทำได้ยาก แต่สิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้คือ ศตวรรษที่ 18 เป็นช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์สำคัญสองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ สองฟากฝั่งของมหาสมุทรแอตแลนติก นั่นคือ การประกาศอิสรภาพของชาวอาณานิคมในอเมริกาในปี ค.ศ. 1776 และการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 ดังนั้นเหตุการณ์ใหญ่ทั้งสองเหตุการณ์จึงถือเป็นหมุดหมายที่อาจช่วยให้เราสามารถพิจารณาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่าประชาธิปไตยในตะวันตกในศตวรรษที่ 18 ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในกรณีของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอเมริกาคำว่า ‘Democracy’ มิได้มีบทบาทใด ๆ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือโครงสร้างทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอเมริกาหลังการประกาศอิสรภาพ ยิ่งไปกว่านั้นคำว่า ‘Democracy’ โดยเฉพาะที่หมายถึงประชาธิปไตยเอเธนส์ยังถือเป็นคำที่หมายถึงระบอบการปกครองที่พึงหลีกเลี่ยง โดย James Madison หนึ่งในบิดาผู้ก่อตั้งประเทศอเมริกาได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าระบอบการเมืองรวมถึงกลไกทางการเมืองที่เขาต้องการสถาปนาขึ้นนั้นมิได้มีส่วนใดที่สามารถเรียกได้ว่าเป็น ‘Democracy’ นั่นเพราะคำ ‘Democracy’ ตามความเข้าใจของ Madison และคนร่วมสมัยของเขามีนัยยะหมายถึงการปกครองที่อนุญาตให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้โดยตรงแบบเอเธนส์ ในขณะที่ระบอบการปกครองที่ออกแบบไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐเป็น “การปกครองโดยตัวแทน” (representative government) ซึ่งเป็นคนละสิ่งกับระบอบที่ได้ชื่อว่า ‘Democracy’ ในขณะนั้น (Dunn 2005, 79)

การใช้คำ ‘Democracy’ ในแง่บวกในสหรัฐอเมริกาเพิ่งจะเริ่มต้นขึ้นอย่างน้อยในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 อันเป็นช่วงเวลาไล่เลียบกับการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสซึ่งล้วนแล้วแต่ส่งผลให้คำว่า ‘Democracy’ เริ่มถูกนำมาใช้ในแง่บวกอย่างแพร่หลายในบริเวณภาคพื้นทวีปของยุโรปและอเมริกามากยิ่งขึ้น (Palmer 1953, 205, 207, 214-5, 224) แต่กระแสดังกล่าวยังมิได้มีการก่อรูปอย่างชัดเจนและเป็นระบบเพียงพอที่จะทำให้คำว่า ‘Democracy’ กลายเป็นภาษาทางการเมืองที่ทรงอิทธิพลได้จนกระทั่งสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ไปแล้ว ดังจะเห็นได้ว่า แม้แต่ในเอกสารเฟเดอรัลลิสต์ (The Federalist Papers) ของบิดาผู้ร่างรัฐธรรมนูญสหรัฐที่ปรากฏก่อนหน้าก็มิได้แสดงให้เห็นว่าการพิจารณาหรือกล่าวถึงระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะประชาธิปไตยเอเธนส์ที่ Madison เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบบริสุทธิ์” (pure democracy) ในแง่ที่ดีแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นระบอบประชาธิปไตยที่ว่านี้ยังถูกจัดให้อยู่ตรงกันข้ามกับมหาชนรัฐ (republic) และระบอบการปกครองแบบมีตัวแทนที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่อีกด้วย (Pitkin 1967, 191) ดังปรากฏผ่านคำอธิบายของ Madison ในเอกสารเฟเดอรัลลิสต์หมายเลข 10 (Hamilton, Madison and Jay 2003, 76, 384-5) นอกจากนี้ในเอกสารเฟเดอรัลลิสต์หมายเลข 48 ตัว Madison ยังแสดงให้เห็นถึงข้อเสียของ “ประชาธิปไตย” จากการให้มหาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในอำนาจนิติบัญญัติได้โดยตรง กับข้อดีของระบอบที่เขาเรียกว่า “มหาชนรัฐแบบมีตัวแทน” (a representative republic) ซึ่งยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงความแตกต่างของระบอบการเมืองทั้งสองแบบ (Hamilton, Madison, and Jay 2003, 306)

แม้แต่นักเขียนในฝ่ายแอนตี้เฟเดอรัลลิสต์อย่าง Brutus ก็อธิบายในทำนองเดียวกันว่า “ประชาธิปไตยแบบบริสุทธิ์” เป็นสิ่งที่ไม่อาจทำให้เกิดขึ้นได้ในรัฐที่มีขนาดใหญ่โตอย่างสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ประชาธิปไตยยังถูกกล่าวถึงในบริบทของการยอมปล่อยให้อำนาจตกไปอยู่ในมือมหาชนโดยตรงอีกด้วย ดังปรากฏผ่านการอภิปรายแผนการเวอร์จิเนีย (Virginia Plan) ซึ่งเสนอให้ที่มาของสมาชิกสภาองเกรสต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนแต่ละมลรัฐ อันนำไปสู่การอภิปรายต่อต้านอย่าง

กว้างขวางโดย Elbridge Gerry หนึ่งในผู้อภิปรายคัดค้านได้ชี้ให้เห็นว่าการปล่อยให้ประชาชนแต่ละมลรัฐเลือกสมาชิกสภาkongเกรสได้โดยตรงแทนที่จะปล่อยให้เป็นที่ของสมาชิกรัฐสภาสามัญนิติบัญญัติของแต่ละมลรัฐนั้นถือเป็น “ประชาธิปไตยที่เกินขอบเขต” (the excess of democracy) (Ketcham 2003, 39)

ประกอบกับองค์ความรู้เกี่ยวกับกรีก-โรมันที่บรรดาบิดาผู้ร่างรัฐธรรมนูญนิยมชมชอบมีความโน้มเอียงไปในทางแนวคิดและการออกแบบกลไกทางการเมืองตามตัวแบบของโรมันโบราณมากกว่าตัวแบบกรีกโบราณ ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการตั้งชื่อสถาบันทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาที่อิงกับตัวแบบของโรมันเช่น สภาเซเนต เนินแคปิตอล เป็นต้น นอกจากนี้ตัวแบบกรีกที่ได้รับความนิยมและนำมาเป็นแบบแผนในศตวรรษที่ 18 ก็มีใช้ตัวแบบของนครรัฐเอเธนส์ หากแต่เป็นตัวแบบของนครรัฐสปาร์ตามากกว่า ซึ่งปรากฏการณ์ที่ว่ามีสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในภาคพื้นทวีปยุโรปอย่างในอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมันด้วยเช่นกัน (ดู Rawson 1969, 220-367)

จุดเปลี่ยนสำคัญของคำว่าประชาธิปไตยในสหรัฐอเมริกาเกิดจากงานเขียนของนักคิดในกลุ่มที่พยายามนำแนวคิดเรื่อง ‘Democracy’ กับ “การปกครองแบบตัวแทน” ที่เกิดขึ้นในอเมริกามารวมเข้าไว้ด้วยกัน อันส่งผลให้ชื่อประชาธิปไตยกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชื่อที่ใช้เรียกระบอบตัวแทนที่เกิดขึ้นใหม่ในสหรัฐอเมริกาว่า “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน” (representative democracy) ซึ่งถูกมองว่าแตกต่างจากประชาธิปไตยรูปแบบเดิมที่เคยมีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ในขณะที่ประชาธิปไตยแบบโบราณก็ได้ถูกตั้งชื่อให้กลายเป็นประชาธิปไตยอีกรูปแบบหนึ่งแทน ไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ประชาธิปไตยอย่างง่าย (simple democracy) ประชาธิปไตยแบบโบราณ (ancient democracy) หรือประชาธิปไตยของพวกกรีก (Greek democracy) เป็นต้น

คำว่า ‘ประชาธิปไตยแบบตัวแทน’ ในสหรัฐอเมริกานี้ สันนิษฐานว่าปรากฏขึ้นครั้งแรกในจดหมายที่ Alexander Hamilton เขียนถึง Gouverneur Morris ในปี ค.ศ. 1777 (cited in Hansen 1989, 5)¹⁷ จึงอาจกล่าวได้ว่า Hamilton คือบุคคลคนแรก ๆ ในอเมริกาที่ทำให้คำว่ามหาชนรัฐ (สาธารณรัฐ) กับคำว่าประชาธิปไตยซึ่งเคยอยู่ตรงกันข้ามมาตลอดในยุคกลางกลายเป็นสิ่งเดียวกันหรืออย่างน้อยกลายเป็นสิ่งที่ไม่ขัดแย้งกันเองได้ในที่สุดจากการนำคำว่าประชาธิปไตยมารวมเข้ากับคำว่ากรีกการปกครองแบบตัวแทน จนกระทั่งเกิดเป็นคำว่า “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน” ซึ่งในเวลาต่อมา Thomas Paine นักคิดคนสำคัญอีกคนหนึ่ง (แม้จะอยู่คนละฝ่ายกับ Hamilton) ได้เสนอระบอบประชาธิปไตยแบบใหม่ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับ Hamilton เพราะในงานเขียนเรื่อง **Rights of Man** ของเขา Paine ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่าง

¹⁷ Letter from Alexander Hamilton to Gouverneur Morris dated 19 May 1777 “But a representative democracy, where the right of election is well secured and regulated, and the exercise of the legislative, executive and judiciary authorities is vested in select persons...” (เน้นข้อความโดยผู้เขียน)

ระหว่างประชาธิปไตยอย่างง่าย (simple democracy) กับประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนซึ่งถือเป็นสิ่งที่เพิ่งถือกำเนิดขึ้นใหม่ในอเมริกา (Paine 1995, 231-2)

กระแสความคิดและการเปลี่ยนแปลงนัยความหมายของประชาธิปไตยในอเมริกาช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ถูกพิจารณาว่าเป็นความพยายามระลอกแรกที่ต้องการทำให้คำ 'Democracy' กลายเป็นคำที่มีความหมายในแง่บวกดังจะเห็นได้จากในปี ค.ศ. 1793 มีการก่อตั้งสมาคมประชาธิปไตยแห่งเพนซิลเวเนีย (the Democratic Society of Pennsylvania) ขึ้น โดยสมาคมดังกล่าวสะท้อนถึงความพยายามที่จะนำคำว่า 'Democracy' มาใช้เพื่อสื่อถึงความหมายที่ดีแทนที่ความหมายที่มีอยู่แต่เดิม อย่างไรก็ตามกระแสการหันกลับไปมองประชาธิปไตยเอเธนส์ในแง่ดีในระลอกแรกคือในช่วงทศวรรษที่ 1790 นั้นกลับไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากการที่ความหมายดังกล่าวของคำว่า 'Democracy' ไม่ได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายและไม่เป็นที่นิยมอีกเลยเป็นเวลากว่า 20 ปีนับแต่ทศวรรษที่ 1800 เป็นต้นมา (Palmer 1953, 225) หรือก็คือจนกว่าจะเกิดกระแสและความพยายามมองคำว่า 'Democracy' ในแง่บวกระลอกที่สองที่เกิดขึ้นในช่วงราวทศวรรษที่ 1820 ไปแล้ว

ในอีกด้านหนึ่งของมหาสมุทรแอตแลนติก ราวช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ได้เกิดการปฏิวัติใหญ่ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนัยความหมายของคำ 'Democracy' ในโลกตะวันตกด้วยเช่นกัน โดยร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงที่ว่่านี้นปรากฏขึ้นครั้งแรกในช่วงทศวรรษที่ 1780 เมื่อเกิดเหตุการณ์การจลาจลโดยกลุ่มผู้รักชาติชาวดัชต์ซึ่งพยายามแสวงหาทางเลือกใหม่ที่หลุดออกจากการแบ่งขั้วทางการเมืองสองฝ่ายภายในมหาชนรัฐเนเธอร์แลนด์ คือระหว่างฝ่ายผู้มั่งคั่งที่นิยมในระบบอบคณาธิปไตยกับฝ่ายที่สนับสนุนการปกครองของราชวงศ์ออเรนจ์ โดยกลุ่มผู้รักชาติที่ว่่านี้นได้สร้างภาษาทางการเมืองชุดใหม่ขึ้นมาอีกชุดหนึ่งโดยอิงกับหลักการความเท่าเทียม ความเสมอภาคทางการเมือง และอำนาจอธิปไตยที่เป็นของมหาชนแทน แต่กระนั้นพวกเขาก็ยังมิได้เรียกขบวนการของตนเองว่าเป็นขบวนการ “ประชาธิปไตย” แต่อย่างไรก็ตามเพราะภาษาทางการเมืองที่พวกเขาใช้เรียกระบบที่พึงปรารถนา คือ “รัฐบาลโดยตัวแทนของประชาชน” (People's Government by Representation or Volksregierung bij representatie) (Dunn 2005, 84) ดังนั้น กว่่าที่คำว่าประชาธิปไตยจะปรากฏให้เห็นในเนเธอร์แลนด์ก็ต้องรอจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ลุกฮือในปี ค.ศ. 1789 ของชาวดัชต์ ที่ซึ่งบรรดาแกนนำมวลชนในครั้งนั้นได้พร้อมใจกันนำคำว่าประชาธิปไตยมาใช้เรียกชื่อขบวนการเคลื่อนไหวของตน เช่น “ประชาธิปไตยผู้กล้าหาญ” (les braves Démocrates) “ประชาธิปไตยที่ดี” (les bon Démocrates) หรือแม้แต่ “ประชาธิปไตยจงเจริญ” (Vive la Démocratie) เป็นต้น (Palmer 1964, 15)

ประกอบกับช่วงเวลาเดียวกันได้เกิดเหตุการณ์ปฏิวัติใหญ่ขึ้นในฝรั่งเศส ซึ่งได้กลายเป็นหมุดหมายสำคัญของการนำคำ 'Democracy' กลับมาใช้ขับเคลื่อนทางการเมืองในฐานะภาษาทางการเมืองที่มีความสำคัญและมีนัยยะแบบใหม่ (Saxonhouse 1996, 12) อย่างไรก็ตามก็ดีคำว่าประชาธิปไตยในแง่ดี

ในความคิดทางการเมืองฝรั่งเศสเริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1764 หรือประมาณ 30 ปีก่อนหน้าที่จะเกิดการปฏิวัติใหญ่แล้วในงานของ Marquis d'Argenson ซึ่งพยายามเสนอแผนปฏิรูปการเมืองให้กับรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ฝรั่งเศสด้วยการตั้งคำถามว่า “**รัฐบาลราชาธิปไตยจะสามารถยอมรับให้ประชาธิปไตยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบอบการเมืองได้มากน้อยเพียงใด**” (Dunn 2005, 93) แต่สิ่งที่น่าสนใจที่สุดของ d'Argenson คือการที่เขาจำแนกประชาธิปไตยออกเป็น 2 ประเภท คือ ประชาธิปไตยที่จอมปลอม (false democracy) อันหมายถึงรัฐบาลที่ปล่อยให้มหาชนเป็นผู้ปกครองด้วยตนเองซึ่งทำยที่สุดจะนำไปสู่อนาธิปไตยของฝูงชน กับประชาธิปไตยที่แท้จริง (true democracy) ที่กระทำการผ่านตัวแทนที่ได้รับการเลือกมาจากมหาชนเพื่อเข้ามาทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ (Dunn 2005, 97)

แม้คำว่า ‘Democracy’ จะเริ่มถูกนำมาใช้ในความหมายแบบใหม่ในฝรั่งเศสตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1760 เป็นต้นมา แต่ก็เป็นที่ชัดเจนว่าบรรดาผู้นำการปฏิวัติใหญ่ในปี ค.ศ. 1789 ไม่มีใครเรียกตนเองว่าเป็นพวก “ประชาธิปไตย” (Democrats) หรือใช้คำที่บ่งชี้ว่าเป็นผู้ที่นิยมระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด แต่ด้วยเหตุที่การปฏิวัติใหญ่ในครั้งนั้นแต่เดิมเป็นเพียงการปฏิวัติเพื่อต่อต้านระบอบอภิชนาธิปไตยก่อนที่จะลุกลามขยายตัวไปเป็นการต่อต้านระบอบกษัตริย์ในเวลาต่อมา อันเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้คำว่า “ประชาธิปไตย” ค่อย ๆ กลายเป็นภาษาทางการเมืองที่กลุ่มหัวรุนแรงในฝรั่งเศสเลือกหยิบมาใช้ โดยในช่วงแรกของการปฏิวัติ คำว่าประชาธิปไตยเริ่มถูกนำมาใช้ในฐานะชื่อของกลุ่มทางการเมืองกลุ่มหนึ่ง แต่ยังมีคำที่มีนัยยะหรืออิทธิพลทางการเมืองอะไรมาไปกว่านั้น (Palmer 1964, 15)

บุคคลสองคนในศตวรรษที่ 18 ของยุโรปที่ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้คำประชาธิปไตยถูกนำกลับมาใช้อย่างแพร่หลายในแง่ดีก็คือ Maximilien Robespierre ซึ่งอาจเปรียบได้ว่าเป็นตัวแทนของคำอธิบายจากฝ่ายอาณาจักร กับ พระคาร์ดินัล Barbaba Chiamonti (ซึ่งในเวลาต่อมาคือสมเด็จพระสันตปาปาปิอุสที่ 7) ตัวแทนคำอธิบายจากฝ่ายศาสนจักรคาทอลิก โดยในกรณีของ Robespierre เขามีได้มีสถานะเป็นเพียงหนึ่งในสถาปนิกของการปฏิวัติฝรั่งเศสและผู้สถาปนายุคแห่งความน่าสะพรึงกลัว (La Terreur) เท่านั้น แต่ยังเป็นหนึ่งในบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนัยความหมายของคำว่าประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 18 มากที่สุดอีกคนหนึ่ง เพราะภายใต้คำอธิบายของ Robespierre ได้ทำให้คำว่าประชาธิปไตยกลายเป็นภาษาทางการเมืองที่ทรงพลังและมีความหมายหมายถึงระบอบการเมืองในด้านที่ดีอีกด้วย ดังปรากฏผ่านหลักฐานที่เป็นรายงานฉบับร่างที่ Robespierre ในฐานะประธานคณะกรรมการเพื่อความปลอดภัยของสาธารณะเสนอไปยังสภาองวงซียง (Convention) ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1794 หรือประมาณ 5 เดือนก่อนที่เขาจะถูกตัดสินประหารชีวิต โดยข้อความตอนหนึ่งของรายงานฉบับดังกล่าวได้ระบุความเห็นของ Robespierre ที่มีต่อรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดที่จะสามารถช่วยเติมเต็มเจตจำนงตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยรูปแบบการปกครองที่ว่านั้นคือการปกครอง... (Dunn 2005, 116)

แบบประชาธิปไตยหรือแบบมหาชนรัฐโดยคำทั้งสองคำนี้เป็นคำ
ไวพจน์กัน แม้ว่ามันจะเป็นคำที่เคยถูกนำไปใช้อย่างย่ำแย่มาก่อนก็ตาม
นั่นเพราะระบอบอภิชนาธิปไตยมิได้มีความเป็นมหาชนรัฐพอฟอกกันกับ
ระบอบราชาธิปไตย...

[แต่]ประชาธิปไตยคือระบอบการเมืองที่มหาชนซึ่งเป็นองค์
อธิปัตย์ถูกชี้นำด้วยกฎหมายที่เป็นผลงานของพวกเขา และกระทำการทุก
อย่างในสิ่งที่พวกเขาสามารถกระทำเองอย่างดีที่สุดได้แต่ปล่อยให้ตัวแทน
กระทำการในสิ่งที่พวกเขาไม่สามารถกระทำด้วยตัวเองอย่างดีที่สุดได้

นัยยะของคำอธิบายดังกล่าวนอกจากจะเป็นการทำให้ประชาธิปไตยกับมหาชนรัฐ (หรือ *respublica*)
กลายเป็นสิ่ง ๆ เดียวกันและมีความหมายในแง่ที่ดีแล้ว ยังเป็นการตอกย้ำว่าประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นใหม่นี้
แตกต่างออกไปจากสิ่งที่เคยถูกเรียกว่าประชาธิปไตยมาแต่เดิม (the so-called democracy) อย่าง
ประชาธิปไตยเอเธนส์ที่ตามทฤษฎีของนักคิดในศตวรรษที่ 18 ไม่เพียงแต่เป็นระบอบการเมืองที่เป็นไป
ไม่ได้ในทางปฏิบัติเท่านั้น หากแต่ยังไม่เคยดำรงอยู่จริงอีกด้วย ในขณะที่ประชาธิปไตยในความหมายแบบ
ใหม่ซึ่งได้ผสมผสานกับการปกครองโดยตัวแทนแล้ว คือประชาธิปไตย “ที่แท้จริง” (the true democracy)
ในลักษณะเดียวกันกับคำอธิบายเรื่องระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนของ Hamilton และ Paine นั่นเอง

ในอีกด้านหนึ่งคำอธิบายจากฝ่ายศาสนจักรอย่าง พระคาร์ดินัล Chiaramonti ได้แสดงให้เห็น
ร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงนัยความหมายของคำประชาธิปไตยจากมุมมองของฝ่ายศาสนจักรด้วย
เช่นกัน ดังปรากฏผ่านคำเทศน์เนื่องในโอกาสวันคริสต์มาสอีฟของปี ค.ศ. 1797 ซึ่ง Chiaramonti ได้อ้าง
ถึงระบอบการปกครองที่ต่อมาจะรู้จักกันในชื่อ “ประชาธิปไตยแบบคริสเตียน” (Christian democracy) ที่
เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยกับคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าในพระคัมภีร์ไบเบิลไปด้วยกันได้ และการเป็นคริส
เตียนที่ดีก็คือการเป็นประชาธิปไตยที่ดีด้วยในเวลาเดียวกัน (Dunn 2005, 112) คำอธิบายดังกล่าวของพระ
คาร์ดินัล Chiaramonti จึงเป็นคำอธิบายที่สร้างชุดคุณค่าบางอย่างให้กับคำว่าประชาธิปไตย หรืออย่าง
น้อยที่สุดก็ได้ทำให้ภาระหน้าที่ตลอดจนพันธกิจทางศีลธรรมของคริสตศาสนิกชนสามารถดำเนินควบคู่ไป
กับการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างผสมกลมกลืนได้อีกทั้งยังเป็นชุดคำอธิบายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลา
เดียวกันกับการกล่าวถึงประชาธิปไตยในความหมายของ Robespierre นั่นคือทศวรรษสุดท้ายของ
คริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยมีสาเหตุบังเอิญแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี เมื่อกระแสของการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสเริ่มเข้าไปมีอิทธิพลต่อชาวต่างชาติในเวลาต่อมา
จึงเกิดเป็นปรากฏการณ์ของการนำคำประชาธิปไตยกลับมาใช้เพื่อขับเคลื่อนการเมืองของชาวต่างชาติตามไป
ด้วยเช่นกันยกตัวอย่างเช่น ในปี ค.ศ. 1795 ได้เกิดหนังสือพิมพ์หัวสำคัญขึ้นในกรุงอัมสเตอร์ดัมที่มีชื่อว่า
De Democratean นอกจากนี้ยังปรากฏคลับทางการเมืองที่ตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อสถาปนา

“ระบบประชาธิปไตย” (democratisch systema) หรือในปี ค.ศ. 1798 ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนของเนเธอร์แลนด์จำนวนหนึ่งเข้าชื่อร่วมกันเพื่อเรียกร้องให้มี “การปกครองประชาธิปไตยแบบตัวแทน” (a democratic representative constitution) (Dunn 2005, 87) หรือการที่คณะกรรมการของสภาแห่งเดียวกันนี้ได้มีเอกสารไปถึงข้ารัฐการฝรั่งเศสที่มีใจความว่าชาวดัตช์ “**มีศักยภาพที่จะอยู่ในระบอบประชาธิปไตยในระดับที่มากกว่าคนฝรั่งเศส**” (Palmer 1964, 17) ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ. 1789 จนถึง ค.ศ. 1794 จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการแพร่กระจายความหมายของคำว่าประชาธิปไตยในฐานะภาษาทางการเมืองรูปแบบใหม่ทั้งในภาคพื้นทวีปยุโรปและรวมถึงสหรัฐอเมริกาด้วยเช่นกัน

จนกระทั่งเกิดสิ่งที่เรียกว่ากระแสการตื่นกรีก (Greek fever) ในช่วงทศวรรษที่ 1820 ทั้งในยุโรปและในสหรัฐอเมริกาซึ่งได้นำมาสู่อาการคลั่งประชาธิปไตยระลอกที่สองในโลกตะวันตก (Palmer 1953, 225) และกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญอีกจุดหนึ่งที่ทำให้คำว่า “ประชาธิปไตย” กลายเป็นศูนย์กลางของจิตสำนึกความคิดทางการเมืองในโลกตะวันตก เนื่องจากกระแสคิดและภาษาทางการเมืองที่นำมาใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นับว่าประสบความสำเร็จและเกิดการแพร่ระบาดไปทั่ว โดยในกรณีของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวที่ชัดเจนที่สุดคือการก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่ของประธานาธิบดี Andrew Jackson ซึ่งเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่มาจากชนชั้นล่างในนามของพรรคเดโมแครต (Democratic Party) หรือ พรรคประชาธิปไตย ในปี ค.ศ. 1829 ยิ่งไปกว่านั้นในปี ค.ศ. 1833 ชาวบ้านในชุมชนเล็ก ๆ ทางตะวันออกเฉียงใต้ของมลรัฐมิชิแกนได้ตัดสินใจเปลี่ยนชื่อเมืองของพวกเขาจาก Waterville ไปเป็น Ypsilanti เพื่อสดุดีแก่นายพล Dimitrius Ypsilanti ผู้นำกองทัพอกรีกเพื่อปลดแอกจากการตกเป็นเมืองขึ้นของเติร์ก ทั้ง ๆ ที่ชุมชนดังกล่าวมิได้มีอะไรเกี่ยวข้องกับชาวกรีกหรือเกี่ยวข้องกับกองทัวดังกล่าวเลยก็ตาม ปრაการณดังกล่าวย่อมสะท้อนให้เห็นว่า กระแสคลั่งไคล้ความเป็นกรีกและความเป็นประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ในระลอกที่สองเริ่มเป็นที่แพร่ระบาดทั่วไปในสังคมอเมริกัน (Saxonhouse 1996, 14)

นอกจากนี้อิทธิพลของกระแสคิดดังกล่าวยังย้อนกลับไปที่อิทธิพลในประเทศอังกฤษผ่านกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าพวก Philosophical Radicals เช่น George Grote หรือ John Stuart Mill ที่ออกมาเรียกร้องเพื่อเปลี่ยนแปลงอังกฤษให้เป็น “ประชาธิปไตย” มากขึ้นผ่านข้อเสนอเรื่องการขยายสิทธิการเลือกตั้งของคนอังกฤษ (extension of suffrage) ก่อนที่จะนำไปสู่การออกกฎหมายปฏิรูปครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 1832 (The Great Reform Bill of 1832) ซึ่งกลายเป็นตัวแบบของข้อเรียกร้องที่ Lord Durham นำมาปรับใช้เพื่อผลักดันการปฏิรูปทางการเมืองให้เป็น “ประชาธิปไตย” มากขึ้นในดินแดนที่อยู่ภายใต้เครือจักรภพอังกฤษอย่างประเทศแคนาดาในเวลาต่อมา (Ajzenstat 1985, 119-20)

แม้กระแสของการพัฒนาประชาธิปไตยที่มากับคู่กันกับการขยายสิทธิในการเลือกตั้งในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 จะเริ่มปรากฏชัดในประเทศอังกฤษและแคนาดา แต่ในอีกมุมหนึ่งระบอบประชาธิปไตยใน

อเมริกายังคงสามารถดำรงอยู่ไปพร้อม ๆ กับการอนุญาตให้มีทาสชาวผิวดำโดยเฉพาะในมลรัฐทางใต้ เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยในความเข้าใจของคนอเมริกันส่วนใหญ่ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นสิ่งที่สามารถไปด้วยกันได้กับการมีทาสดังจะเห็นได้จากในปี ค.ศ. 1858 วารสารประจำมลรัฐโอไฮโอได้ตีพิมพ์ข้อความอย่างเปิดเผยว่า “ทาสชาวผิวดำคือรากฐานของเสรีภาพและรากเหง้าของประชาธิปไตย” (Hansen 1989, 5) กล่าวคือการมีทาสกับการมีประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่สามารถไปด้วยกันได้โดยไม่จำเป็นต้องเลือกเพียงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเท่านั้นและในช่วงเวลาดังกล่าวนี้องค์ที่คำว่าประชาธิปไตยได้ค่อย ๆ กลายเป็นคำศัพท์ที่ครอบงำภูมิทัศน์ทางการเมืองของอเมริกา จนกระทั่งท้ายที่สุดได้กลายเป็นคำสำคัญทางการเมืองที่ John Dunn อธิบายว่าหากใครก็ตามที่หาญกล้าออกมาปฏิเสธ “ประชาธิปไตย” (ที่ถูกเข้าใจแบบใหม่) อย่างเปิดเผย คนผู้นั้นย่อมผลักดันตัวเองให้ตกอยู่ในสภาพไร้ความสามารถทางการเมือง (political impotent) ไปโดยปริยาย (Dunn 2005, 84) เนื่องจากประชาธิปไตยในเวลานี้ได้กลายเป็นคำที่มีความหมายแบบใหม่ที่ผู้คนส่วนใหญ่ให้การยอมรับไปแล้ว

5. จุดเปลี่ยนประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 19–20

ก่อนหน้าปี ค.ศ. 1850 คงยากที่จะมีใครปฏิเสธว่าเมื่อใดก็ตามที่มีการเอ่ยถึงคำว่าประชาธิปไตย ผู้คนส่วนใหญ่ในโลกตะวันตกย่อมเข้าใจตรงกันว่าหมายถึงระบอบประชาธิปไตยแบบโบราณที่ซึ่งพลเมืองกลุ่มเล็ก ๆ ในรัฐที่มีขนาดพื้นที่จำกัดเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองเองโดยตรงแต่เมื่อคำว่า “การปกครองโดยตัวแทน” ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 ซึ่งแต่เดิมนั้นถูกเรียกว่ามหาชนรัฐ หรือ republic มากกว่าที่จะถูกเรียกด้วยชื่อ ‘Democracy’ ได้เปลี่ยนแปลงความหมายไปจากการนำคำทั้งสองมาแต่งงานกันจนเกิดเป็นคำว่า “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน” (representative democracy) ขึ้นในเวลาต่อมา และได้กลายเป็นคำที่เติบโตขึ้นอย่างมากในช่วงปี ค.ศ. 1789 ถึง 1799 แต่แล้วก็กลับเงียบหายไปอีกครั้งหนึ่งในยุคสมัยของจักรพรรดินโปเลียนในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ก่อนที่จะผงาดกลับขึ้นมาอีกครั้งในช่วงทศวรรษที่ 1820 (Hansen 1989, 5)

แม้ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ของอเมริกา การนำคำว่า ‘Democracy’ กับการปกครองโดยตัวแทนหรือมหาชนรัฐมาแต่งงานกันจะเริ่มหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันมากขึ้นในฐานะการปกครองรูปแบบใหม่ เช่น John C. Calhoun รองประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดี Jackson ได้เรียกกระบวนการปกครองของอเมริกาในปี ค.ศ. 1849 ว่าเป็น “สหพันธ์ของมหาชนรัฐประชาธิปไตย” (democratic federal republic) (Calhoun 1968, 112) แต่ความลงตัวที่ว่านี้ยังไม่ได้เกิดขึ้นในภาคพื้นทวีปของยุโรป ดังจะเห็นได้จากในช่วงปี 1850 ยังคงปรากฏคำอธิบายที่พยายามนำระบอบประชาธิปไตยกับการปกครองโดยตัวแทน (representative government) มาสัมพันธ์กันในแง่ลบอยู่ดี เช่น ในรัฐธรรมนูญใหม่ของสมาพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ ค.ศ. 1848 ได้ระบุว่า การปกครองแบบตัวแทนกับการปกครองแบบ ‘Democracy’ เป็นสองสิ่งที่อยู่ตรงกันข้ามกัน (Hansen 1989, 5; Palmer 1964, 18) เนื่องจากการเลือกตั้ง

ผู้แทนของระบอบการปกครองแบบมีตัวแทนถูกมองว่าเป็นกระบวนการแบบคนาธิปไตยมากกว่าประชาธิปไตยมาโดยตลอด (Rancière 2014, 53)

ช่วงเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1850 จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญอีกช่วงหนึ่งที่คำว่า 'Democracy' กับการปกครองโดยตัวแทนในโลกตะวันตกเริ่มเป็นที่ลงตัว และไม่กลายเป็นคำที่ขัดแย้งกันเองอีกต่อไป ส่งผลให้โลกทัศน์และความเข้าใจที่มีต่อคำว่า 'Democracy' นั้นมีทั้ง 'Democracy' ที่ไม่ดีและไร้ประสิทธิภาพ คือประชาธิปไตยทางตรงแบบเอเธนส์ในสมัยกรีกโบราณซึ่งถูกมองว่าเป็นระบอบการปกครองของฝูงชนคลุ้มคลั่ง (mob rule) อันปราศจากการยับยั้งชั่งใจ กับ 'Democracy' ที่ดีและมีประสิทธิภาพมากกว่า นั่นคือการปกครองแบบตัวแทน (representative government) ในยุคสมัยใหม่ซึ่งนักคิดอย่าง Jean-Jacques Rousseau, Benjamin Constant และ Abbé Sieyès ได้พิจารณากระบวนการปกครองดังกล่าวว่าเป็นนวัตกรรมขึ้นเอกที่เกิดขึ้นภายใต้ภูมิปัญญาสมัยใหม่ในโลกตะวันตก (Constant 1988, 310; Rousseau 1999; Sieyès 2003, 147) ดังนั้นคำว่า 'Democracy' ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 จึงประกอบไปด้วย 'Democracy' แบบโบราณที่ถูกมองว่าไร้ประสิทธิภาพและเป็นไปได้ในพื้นที่จำกัด กับ 'Democracy' ที่หมายถึงประชาธิปไตยแบบตัวแทนของยุคสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปได้ในพื้นที่ขนาดใหญ่ของรัฐธรรมนูญใหม่ ด้วยเหตุนี้ประชาธิปไตยแบบโบราณในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 จึงกลายเป็นเพียงซากทฤษฎีเก่าทางประวัติศาสตร์ ในขณะที่ประชาธิปไตยสมัยใหม่หรือการปกครองแบบตัวแทนคือประดิษฐกรรมทางการเมืองรูปแบบใหม่ ดังสะท้อนผ่านชื่อหนังสือของ Alexis de Tocqueville ที่มีชื่อว่า *De La Démocratie en Amérique* ที่ชี้ให้เห็นถึงข้อดีของประชาธิปไตยตัวแทนรูปแบบใหม่ในอเมริกา แม้ Tocqueville จะใช้คำว่าประชาธิปไตยที่กินความหมายถึงระบบสังคมทั้งสังคมก็ตาม (Siedentop 1994, 44-5)

อย่างไรก็ดี สภาพทวิลักษณ์ของประชาธิปไตยในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ที่ได้กล่าวถึงในข้างต้นทำยที่สุดกลับลงเอยด้วยกระแสคิดที่หันกลับมายกย่องประชาธิปไตยทางตรงแบบเอเธนส์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 อันเป็นผลจากการเติบโตของกระแส Romanticism ของยุโรปที่ทำให้พัฒนาการทางภูมิปัญญาของโลกตะวันตกที่องค์ความรู้แบบ "ประวัติศาสตร์" ได้สถาปนาความเป็นสาขาวิชาขึ้นในมหาวิทยาลัย และมีวิธีการศึกษาเป็นของตนเอง ผลลัพธ์ที่ตามมาก็คือการย้อนกลับไปศึกษานครรัฐเอเธนส์ด้วยแว่นตาหรือวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่มี 'Democracy' ของเอเธนส์เป็นหน่วยในการศึกษาแทนที่วิธีการทางปรัชญาในแบบเดิม ซึ่งมองระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแนวคิดเรื่องการจัดประเภทรูปแบบการปกครองอันหลากหลาย (Hansen 1992, 20) วิธีการเช่นนี้เองที่ทำให้มุมมองและความหมายของคำ 'Democracy' ในแง่ดีค่อย ๆ ขยายตัวจากคำที่ใช้เรียกระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยโบราณและจากประชาธิปไตยโบราณโดยทั่วไปไปสู่ประชาธิปไตยเอเธนส์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของ Pericles เป็นการเฉพาะเจาะจงมากขึ้นตามลำดับ

บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้มุมมองเกี่ยวกับประชาธิปไตยเอเธนส์ในแง่บวกแพร่กระจายขึ้นอย่างมากในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 คือนักประวัติศาสตร์คนสำคัญ 3 คน ประกอบด้วย George Grote, Victor Ducuy และ Ernst Curtius (Hansen 1992, 20) ซึ่งล้วนแล้วแต่พยายามนำเสนอมุมมองในแง่บวกต่อระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะในกรณีของ Grote ที่กล่าวอย่างเปิดเผยว่าเขาต้องการศึกษาประวัติศาสตร์กรีกโบราณด้วยมุมมองของผู้ที่ฝึกฝนในระบอบประชาธิปไตย (Demetriou 2014, 179) ด้วยเหตุนี้ Grote จึงถือเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยเชื่อมและส่งต่อมุมมองและความหมายของคำว่า ‘Democracy’ ในแง่บวกให้แพร่หลายในโลกภาษาอังกฤษ (Anglo-American) ในปลายศตวรรษที่ 19 ต่อต้นศตวรรษที่ 20 หรือก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่หนึ่งอันเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่กระแสดังกล่าวเริ่มถดถอยลงในเยอรมันแทน

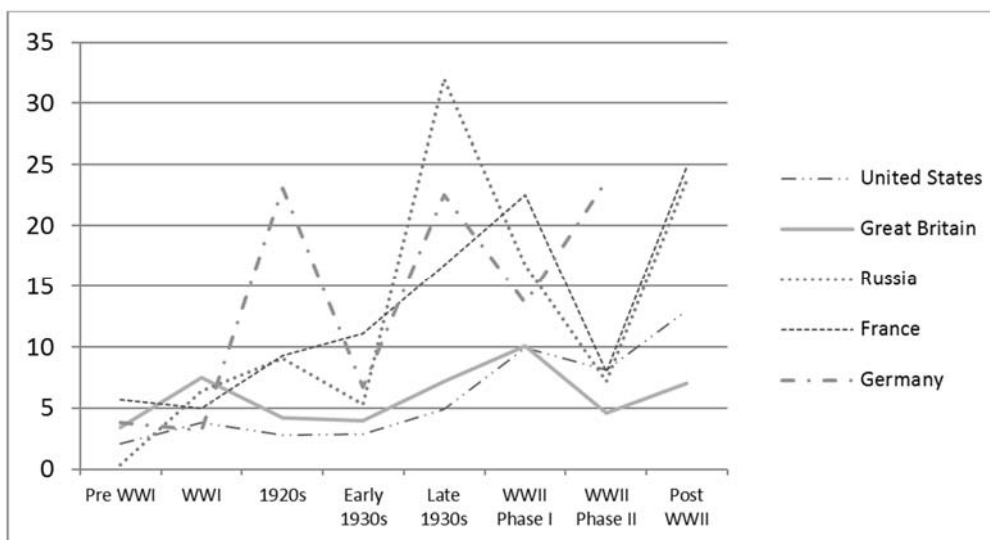
ช่วงเวลาประมาณปี ค.ศ. 1915 เป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของคำว่า ‘Democracy’ เนื่องจากผลลัพธ์ของการโฆษณาชวนเชื่อในระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่งได้กลายเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้คำว่าประชาธิปไตยกลายเป็นสโลแกนทางการเมืองที่สำคัญในโลกตะวันตกดังปรากฏผ่านข้อเสนอในงานวิจัยของ Ithiel de Sola Pool ซึ่งพยายามวิเคราะห์การใช้คำประชาธิปไตยในแง่ของสัญลักษณ์ทางการเมือง (political symbol) ที่ถูกใช้ในครั้งแรกของศตวรรษที่ 20 ในประเทศมหาอำนาจที่เข้าร่วมสงครามโลกทั้งสองครั้ง โดย Pool ชี้ให้เห็นว่าภาษาและสัญลักษณ์ทางการเมืองที่ถูกใช้ในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งไม่ว่าจะเป็นแถลงการณ์ 14 ข้อของประธานาธิบดี Woodrow Wilson¹⁸ ในปี ค.ศ. 1916 อันมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้โลก “ปลอดภัยมากขึ้นสำหรับประชาธิปไตย” การสละราชสมบัติของพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย ตลอดจนการตัดสินใจเข้าร่วมสงครามของสหรัฐอเมริกาในเดือนเมษายน ค.ศ. 1917 ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการขยายตัวของคำว่าประชาธิปไตยในฐานะสัญลักษณ์ทางการเมืองทั้งสิ้น (Pool 1970, 154)

ข้อค้นพบในงานวิจัยของ Pool ที่ว่านี้ยังสอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาของ F. M. Turner เกี่ยวกับอิทธิพลของกรีกโบราณที่ปรากฏในประเทศอังกฤษในช่วงเวลาเดียวกัน โดย Turner ระบุว่า ช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งรบัสทุกคนที่วิ่งในมหานครลอนดอนได้พร้อมใจกันปิดประกาศข้อความจากสุนทรพจน์ของ Pericles ที่มีเนื้อหาสรรเสริญระบอบประชาธิปไตยและเสรีภาพของเอเธนส์ (Turner 1984, 187) ดังนั้น การโฆษณาชวนเชื่อของประเทศในค่ายประชาธิปไตยในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งจึงเป็นอีกปัจจัย

¹⁸นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1887 ศาสตราจารย์ Woodrow Wilson ได้ตีพิมพ์บทความวิชาการเรื่อง “The Study of Administration” ลงในวารสาร Political Science Quarterly ซึ่งภายในบทความดังกล่าว Wilson กล่าวถึงตัวเองและอเมริกันชนในเวลานั้นในฐานะ “crude democrats” และมองว่าระบอบประชาธิปไตยที่ทำงานบนฐานคิดและเงื่อนไขแบบสมัยใหม่ถือเป็นงานที่ยังทำไม่แล้วเสร็จ (unaccomplished work) ดู Woodrow Wilson, “The Study of Administration” Political Science Quarterly 2(2) 1887: 217-218.

หนึ่งที่ส่งผลให้ความหมายของประชาธิปไตยเอเธนส์ในแง่ดีแพร่กระจายและลูกกลมออกไปอย่างกว้างขวาง เพราะแม้กระทั่งภายหลังจากเหตุการณ์ 9/11 นาย Major Owens สมาชิกสภาของเกรสของสหรัฐฯ ได้กล่าวอ้างในทำนองเดียวกันว่า “สุนทรพจน์ของเพอร์คลีสที่ถูกทำทายนั้นจะพวยพุ่งคืนขึ้นมาอีกครั้งจากถ้ำอูลิส” (Harloe and Morley 2012, 11)

ประการถัดมา สงครามโลกครั้งที่สองยังเป็นอีกจุดหนึ่งที่ทำให้คำว่า ‘Democracy’ กลายเป็นที่สนใจของโลกอย่างมากและยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เพราะในช่วงเวลาดังกล่าว ‘Democracy’ ไม่ได้เป็นเพียงแค่คำที่แพร่หลายในโลกเสรีเท่านั้น แม้แต่บรรดาประเทศในฝ่ายคอมมิวนิสต์เองก็รับอิทธิพลของคำดังกล่าวไปใช้เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองด้วยเช่นกัน ซึ่งแนวคิดเรื่อง ‘Democracy’ ของค่ายคอมมิวนิสต์นี้อาจสืบย้อนกลับไปถึง Vladimir Lenin ซึ่งกล่าวถึงระบอบประชาธิปไตยสังคมนิยมของโซเวียต (Soviet Socialist Democracy) หรือที่เขาเรียกว่า “ประชาธิปไตยของชนชั้นกรรมาชีพ” (Proletariat Democracy) ที่ซึ่งสถาบันที่คอยทำหน้าที่ตัวแทนของมหาชนมีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าระบอบประชาธิปไตยของชนชั้นกระฎุมพี “หลายล้านเท่า” (Lenin 1962, 67) อันมีอิทธิพลต่อแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยที่แท้จริงหรือประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจของฝ่ายสังคมนิยม (Socialism) ในเวลาต่อมา นอกจากนี้ แม้แต่ในการประชุมคอมมิวนิสต์สากล (โคมินเทิร์น) ครั้งที่ 7 ในปี ค.ศ. 1935 มีการประกาศแนวรบของประชาชน (People's Front) ที่มีเป้าหมายในการต่อสู้เพื่อ ‘Democracy’ ที่แท้จริง (Pool 1970, 155) กระแสของการใช้คำว่า ‘Democracy’ ในฐานะภาษาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองจึงมีลักษณะและแนวโน้มทำนองเดียวกันกับที่ปรากฏในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนั่นคือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่การเพิ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นการเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในโลกดังแสดงให้เห็นผ่านกราฟความถี่ของการใช้คำ ‘Democracy’ ในฐานะสัญลักษณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์ กระแสหลักของประเทศมหาอำนาจที่เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและสงครามโลกครั้งที่สองดังต่อไปนี้

ที่มา: พัฒนาจากข้อมูลใน Ithiel de Sola Pool, "Symbols of democracy" in *The Prestige Press: A comparative study of political symbols* (Cambridge, MASS: The M.I.T. Press, 1970c), 158

ด้วยเหตุนี้จึงมีไม่เรื่องที่น่าแปลกใจแต่อย่างใด หากกระแสประชาธิปไตยสมัยใหม่ในความหมายรูปแบบใหม่ที่ก่อตัวมาตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 18 จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บุคคลอย่าง Grote หันมาพิจารณาประชาธิปไตยโบราณอย่างประชาธิปไตยเอเธนส์ในแง่ดีตามไปด้วย ดังนั้น เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 ความไม่ลงรอยที่เคยดำรงอยู่ระหว่างประชาธิปไตยสมัยใหม่กับประชาธิปไตยโบราณมาบัดนี้ได้สูญสลายและพยายามถูกทำให้กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้ชัยชนะของระบอบ(เสรี)ประชาธิปไตย และภายใต้ความเป็น "กฎเกณฑ์หนึ่งเดียวของบ้านเมือง" ซึ่งท้ายที่สุดได้ก่อให้เกิดสภาวะทางสองแพร่งบางอย่างให้แก่เหล่า "ประชาธิปไตย" ในศตวรรษที่ 20 และ 21 ที่ยังคงจงรักภักดีต่อนัยความหมายแบบใหม่ของ 'Democracy' ที่ครอบคลุมกว้างขวางตั้งแต่ประชาธิปไตยทางตรงของยุคโบราณไปจนกระทั่งถึงประชาธิปไตยตัวแทนของยุคสมัยใหม่

บทสรุป: ทางสองแพร่งของเสรีประชาธิปไตย?

นับแต่ต้นศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา นักคิด และนักวิชาการจำนวนมากได้แสดงให้เห็นถึงสภาวะอันขัดแย้งภายในตนเองของระบอบที่เรียกว่า “เสรีประชาธิปไตย” (liberal democracy) ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดคือข้อเสนอของ Carl Schmitt ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งพื้นฐานของแนวคิดที่ว่าด้วยความเสมอภาคแบบเสรีนิยม (liberal equality) ที่ต้องการให้มีความเสรีภาพของปัจเจกบุคคลอย่างเป็นสากลไม่มีการแบ่งแยกไม่ว่าปัจเจกบุคคลนั้นจะเป็นพลเมืองของรัฐหรือไม่ก็ตาม ในขณะที่แนวคิดเรื่องความเสมอภาคแบบประชาธิปไตย (democratic equality) มุ่งสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างพลเมืองภายในรัฐเท่านั้น (Schmitt 1988, 9, 11, 13) ด้วยเหตุนี้ เสรีประชาธิปไตยในสายตาของ Schmitt จากการตีความของ Chantal Mouffe จึงถือเป็นระบอบที่ไม่สามารถทำงานได้จริง (non-viable regime) และประกอบไปด้วยสิ่งที่ Mouffe เรียกว่า ปฏิทรรศน์ของประชาธิปไตย (democratic paradox) อันเกิดจากฐานคิดอันขัดแย้งในตัวเองของสององค์ประกอบสำคัญภายในระบอบ liberal democracy (Mouffe 2005, 39)

นอกเหนือไปจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในตัวเองของระบอบ ‘liberal democracy’ แล้ว ความหมายของ ‘Democracy’ ในศตวรรษที่ 20 ยังก่อให้เกิดปัญหาทางสองแพร่งที่อาจพบเห็นได้ทั่วไปในข้อเสนอของฝ่ายที่พยายามตั้งคำถามกับระบอบประชาธิปไตยตัวแทน นั่นคือ ปัญหาทางสองแพร่งระหว่าง “ประชาธิปไตยทางตรง” กับ “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน” (Hansen 1989, 6) เพราะหากระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันถูกพิจารณาว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดแล้ว การยึดตามตรรกะที่ว่านี้ย่อมเท่ากับว่า ยิ่งระบอบการเมืองหนึ่ง ๆ มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเท่าใดก็จะมีความเป็นระบอบการเมืองที่ดีขึ้นมากเท่านั้น ทว่าปัญหาที่ตามมาก็คือ เมื่อความหมายของคำ ‘Democracy’ ในแง่ดีที่เกิดขึ้นนับแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมานั้นประกอบไปด้วยทั้งประชาธิปไตยโบราณและประชาธิปไตยสมัยใหม่ โดยที่ทั้งสองสิ่งต่างมีความแตกต่างอย่างสำคัญในเรื่องสัดส่วนของการมีตัวแทนและการใช้อำนาจโดยตรงของประชาชนในระบอบการเมือง คำถามที่เกิดขึ้นทันทีคือระบอบประชาธิปไตยรูปแบบใดมีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่ากันและหากคำตอบที่ได้คือระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่มีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าระบอบประชาธิปไตยโบราณแล้ว สิ่งนี้ย่อมนำไปสู่สภาวะอึดอัดคับข้องใจที่จะยอมรับประชาธิปไตยเอเธนส์ในฐานะการปกครองที่ดี/มีประสิทธิภาพรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับสภาวะความล้มเหลวและความวุ่นวายของฝูงชนที่เกิดขึ้นในเอเธนส์ตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ แต่ในขณะเดียวกันคำตอบที่ว่านี้ก็ไม่สามารถปฏิเสธความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่มิต่อประชาธิปไตยเอเธนส์ในแง่บวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องการให้มหาชนใช้อำนาจทางการเมืองด้วยตนเองโดยตรงซึ่งมีความเป็นไปได้มากขึ้นในปัจจุบัน ทว่าในอีกด้านหนึ่งหากคำตอบที่ต้องการให้ประชาธิปไตยทางตรงแบบเอเธนส์มีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงกว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทนปัญหาที่ตามมาคือสภาวะอิหฺลลฺกฺอิเหฺลลฺอ์ที่เกิดจากข้อเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนในปัจจุบันให้กลับไปเป็นประชาธิปไตยทางตรงแบบเอเธนส์ให้มากขึ้นด้วยการปฏิรูปสถาบันทางการเมืองบางอย่าง เช่น พยายามลดสัดส่วนของความเป็นประชาธิปไตยตัวแทน

ให้น้อยลงและเพิ่มสัดส่วนที่เป็นประชาธิปไตยทางตรงในระบบการเมืองให้มากขึ้น ไม่ว่าจะผ่านกระบวนการทำประชามติ หรือผ่านการออกคะแนนเสียงโดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยที่เรียกว่า Teledemocracy (ดู Toffler 1980; Becker 1981; Artterton 1987) และประการสุดท้าย กลุ่มคนที่เชื่อว่าการจัดวางส่วนผสมระหว่างประชาธิปไตยทางตรงกับประชาธิปไตยตัวแทนนั้นอาจไม่ใช่ปัญหาทางสองแพร่งที่ต้องเลือกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอไป เมื่อนั้น พวกเขายอมถูกบีบให้ต้องยอมรับถึงสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติของความเป็น “อภิชน” อันเกิดจากกระบวนการเลือกตั้ง (Aristocratic character of election) ในระบบการเมืองที่พวกเขาเรียกว่า “ประชาธิปไตย” ด้วยเช่นกัน (Manin 1997, 145-146)

กล่าวโดยสรุป ความจำเป็นที่ทำให้ต้องจัดวางส่วนผสมที่ลงตัวของประชาธิปไตยแบบตัวแทนกับประชาธิปไตยโดยตรงของ “ประชาชน” (หรืออันที่จริงแล้วคือ “พลเมือง”) คือผลลัพธ์อันหลีกเลี่ยงไม่ได้จากความหมายของประชาธิปไตยแบบใหม่ของเหล่าประชาธิปไตยหรือใครก็ตามที่ยึดกับนัยความหมายที่ดีตามนัยยะแบบใหม่ของคำ ‘Democracy’ ในยุคสมัยใหม่ที่มาเสียจนกระทั่งย้อนกลับไปสร้างความสะดวกให้แก่มหาชนให้แก่มหาชนทุก ๆ สิ่งในปัจจุบันที่ถูกปิดป้ายว่าประชาธิปไตย และทุก ๆ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในอดีตอันรวมถึง *demokratia* ในสมัยกรีกโบราณซึ่งแต่เดิมเป็นสิ่งที่อยู่ตรงกันข้ามกับระบบแบบตัวแทนให้กลายเป็นสิ่งที่ติดตามไปด้วยเช่นกัน และผลักดันให้ผู้ซึ่งถูกบีบให้ต้องนำเอาแนวคิดหรือสถาบันทางการเมืองซึ่งถูกตีตราว่า “ดี” ด้วยเช่นกันเหล่านั้นมาปรับใช้กับระบบตัวแทนที่พวกเขามีในปัจจุบันให้ได้มากที่สุด ในขณะที่อีกด้านหนึ่งก็ไม่สามารถยอมรับให้มีระบอบประชาธิปไตยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งผูกขาดนัยยะที่ดีดังกล่าวในปัจจุบันได้อย่างเต็มปากด้วยเช่นกัน กล่าวคือ พวกเขาไม่อาจปฏิเสธให้มีแต่ระบบตัวแทนเจตจำนงของมหาชนโดยที่ประชาชนไม่สามารถออกเสียงโดยตรงใด ๆ ได้เลยในแบบที่นักคิดในสมัยศตวรรษที่ 18 หรือในแบบที่พวกเขาโกแบงในฝรั่งเศสกล่าวอ้างอย่างเปิดเผยได้อีกต่อไป (Schmitt 1988, 27) แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถนำพาตัวเองกลับไปเป็นประชาธิปไตยทางตรงทั้งหมดตามแบบนครรัฐกรีกโบราณเมื่อหลายพันปีก่อนอย่างสิ้นเชิงได้ด้วยเช่นกัน

ทางออกจากสภาวะอิหลักอิเหลื่อทางเดียวที่เหลืออยู่จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจเสียใหม่ว่ารูปแบบการปกครองต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในโลกนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยธรรมชาติแล้วมีลักษณะเป็นการปกครองแบบผสม (mixed constitution) ทั้งนี้ รวมถึงการปกครองแบบประชาธิปไตยตัวแทนในปัจจุบัน (Rancière 2014, 54) และเปลี่ยนโจทย์มาเป็นการจัดวางส่วนผสมที่พอเหมาะและลงตัวภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลาให้แก่องค์ประกอบที่เป็นกลุ่มคน (the few) ของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่มาจากเลือกตั้งหรือวิธีการอื่น ๆ ควบคู่ไปกับองค์ประกอบที่เป็นมหาชน (the many) ของประชาธิปไตยทางตรงไปพร้อม ๆ กับการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ให้แก่องค์ประกอบที่เป็นเอกบุคคคล (the one) ที่อาจอยู่ในรูปของประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี อรรคมหาเสนาบดี หรือสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างผสมกลมกลืนร่วมกัน แทนที่จะมองรูปแบบการปกครองเหล่านั้นผ่านวิธีคิดของการปกครองแบบบริสุทธิ์ (pure

constitution) รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่ท้ายที่สุดย่อมจะนำไปสู่วังวนและกับดักของความไม่ลงตัวทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติดังที่ได้แสดงให้เห็นไปแล้วในข้างต้น

References

- Aeschylus. 1927. Suppliant Maidens. In **Aeschylus in two volumes, Vol. I**. Translated by Herbert Weir Smyth. London: William Heinemann.
- Ajzenstat, Janet. 1985. "Modern Mixed Government: A Liberal Defence of Inequality." **Canadian Journal of Political Science** 18(1): 119-134.
- Aristotle. 2009. **Politics**. Translated by Ernest Barker. Oxford: Oxford University Press.
- Arterton, F. 1987. **Teledemocracy**. Washington, Sage Publication.
- Asvabahu [pseud.]. 1912. "Epilogue." In **Kwam Krajakrajai Heang Mueng Chine**. [The Dispersion of China]. Phranakorn: Nangsuepim Thai. (in Thai)
- Ball, Terence, James Farr, and Russell L. Hanson, eds. 1989. **Political Innovation and Conceptual Change**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Becker, T. L. 1981. "Teledemocracy: Bringing Power Back To the People." **Futurist** 15(6): 6-9.
- Bernal, Martin. 1994. **Black Athena: the Afroasiatic Roots of Classical Civilization**. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Calhoun, John C. 1968. "A Disquisition on Government and a Discourse on the Constitution and Government of the United States." In **The Works** Vol. 1. New York: Russell and Russell.
- Cartledge, Paul. 2016. **Democracy: A life**. Oxford: Oxford University Press.
- Chaiyan Chaiyaporn. 1999. "Botkhwam Praty Kanmueang Wa Duai Kamnoet Prachathippatai Athen: Kanmueang Nai Prawattisat Lae Prawattisat Nai Kanmueang." [A Political Philosophy Article on the Origin of Athenian Democracy: The Politics in History, and History in Politics]. **Ratthasart Sarn** 21(1): 149-210. (in Thai)
- Cicero. 1998. **The Republic**. Translated by Niall Rudd. Oxford: Oxford University Press.

- Benjamin Constant. 1988. **Political Writings**. Edited by Biancamaria Fontana. Cambridge: Cambridge University Press.
- Davies, John. 1971. **Athenian Propertied Families**. Oxford: Oxford University Press.
- Demetriou, Kyriakos N. ed., 2014. **Brill's Companion to George Grote and the Classical Tradition**. Boston: Brill.
- Dunn, John. 2005. **Setting the People Free: The Story of Democracy**. London: Atlantic Books.
- Ehrenberg, Victor. 1950. "Origins of Democracy." **Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte** 1(4): 515-548.
- Fukuyama, Francis. 2006. **The End of History and the Last Man**. New York: Free Press.
- Hamilton, Alexander, James Madison, and John Jay. 2003. "Federalist No. 10, 48, 63." In **The Federalist Papers**, edited by Clinton Rossiter. New York: Signet Classics.
- Hankins, James. 2010. "Exclusivist Republicanism and the Non-Monarchical Republic." **Political Theory** 38(4): 452-482.
- Hansen, Morgens Herman. 1986. "The Origin of the Term **Demokratia**." **Liverpool Classical Monthly** 11(3): 35-36.
- 1992. "The Tradition of the Athenian Democracy A.D. 1750-1990." **Greece & Rome** 39(1): 14-30.
- 1989. **Was Athens a Democracy?: Popular Rule, Liberty and Equality in Ancient and Modern Political Thought**. Copenhagen: Commissioned by Munksgaard.
- Harloe, Katherine, and Neville Morley. 2012. "Introduction: The Modern Reception of Thucydides." In **Thucydides and the Modern World: Reception, Reinterpretation, and Influence from the Renaissance to the Present**, edited by Katherine Harloe and Neville Morley. Cambridge: Cambridge University Press.
- Held, David. 2006. **Models of Democracy**. Cambridge: Polity.
- Herodotus. 1998. **The Histories**. Translated by Robin Waterfield. Oxford: Oxford University Press.
- Isakhan, Benjamin, and Stephen Stockwell, eds. 2011. **The Secret History of Democracy**. New York: Palgrave Macmillan.
- Kasian Tejapira. 2004. Punha Khong Prachathippatai. [The Problem of Democracy]. In **Sam Thossawas Sib See Tula Kub Prachathippatai Thai**. [Thai Democracy: Three decades after

- October 14 and Thai Democracy]. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Science and Humanities Textbook Project. (in Thai)
- , 1994. **Wisaman Samnuek**. [Uncommon Sense]. Bangkok: Thang Thai Publishing. (in Thai)
- Ketcham, Ralph., ed. 2003. **The Anti-Federalist Papers**. New York: Signet Classic.
- Larsen, J. A. O. 1948. "Cleisthenes and the Development of the Theory of Democracy at Athens." In **Essays in Political Theory, Presented to George Sabine**, edited by Milton R. Konwitz and Arthur E. Murphy. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Liddell, Henry George, and Robert Scott. 1977. **A Greek-English Lexicon**. 9th edition. Oxford: Oxford University Press.
- Linz, Juan. 1990. "Transitions to Democracy." **Washington Quarterly** 13(3): 143-164.
- Manin, Bernard. 1997. **The Principles of Representative Government**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mouffe, Chantal. 2005. **The Democratic Paradox**. London: Verso.
- Ober, Josiah. 2008. "What the Ancient Greeks Can Tell Us about Democracy." **Annual Review of Political Science** 11(1): 67-91.
- , 2006. **The Original Meaning of "Democracy": Capacity to Do Things, Not Majority Rule**. Paper delivered at the American Political Science Association meeting, Philadelphia.
- , 2005. **Athenian Legacies: Essays on the Politics of Going on Together**. Princeton: Princeton University Press.
- , 1998. **Political Dissent in Democratic Athens: Intellectual Critics of Popular Rule**. Princeton: Princeton University Press.
- Paine, Thomas. 1995. **Rights of Man, Common Sense and other Political Writings**. Oxford: Oxford University Press.
- Palmer, R. R. 1964. **The Age of the Democratic Revolution: A Political History of Europe and America 1760-1800**. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- , 1953. "Notes on the Use of the Word 'Democracy' 1789-1799." **Political Science Quarterly** 68(2): 203-226.
- Pitkin, Hanna Fenichel. 1967. **The Concept of Representation**. Berkeley: University of California Press.
- Plato. 2010. Statesman. In **Plato's Complete Works**, edited by John M. Cooper. Indianapolis: Hackett.

- , 1994. **Republic**. Translated by Robin Waterfield. Oxford: Oxford University Press.
- Polybius. 2010. **The Histories**. Translated by Robin Waterfield. Oxford: Oxford University Press.
- Pool, Ithiel de Sola. 1970. **The Prestige Press: A Comparative Study of Political Symbols**. Cambridge, MASS: The MIT Press.
- Prajak Kongkirati. 2015. **Prachathippatai Nai Yuk Pleanparn**. [Democracy in Transition]. Nonthaburi: Sameskybooks. (in Thai)
- Raaflaub, Kurt. A. 1983. "Democracy, Oligarchy, and the Concept of the 'Free Citizen' in Late Fifth-Century Athens." **Political Theory** 11(4): 517-544.
- Rancière, Jacques. 2014. **Hatred of Democracy**. London: Verso.
- Rawson, Elizabeth. 1969. **The Spartan Tradition in European Thought**. Oxford: Oxford University Press.
- Robinson, Eric W. 1997. **The First Democracy: Early Popular Government outside Athens**. Stuttgart: Steiner.
- Rousseau, Jean-Jacques. 1999. **Social Contract**. Translated by Christopher Bett. Oxford: Oxford University Press.
- Saxonhouse, Arlene W. 1996. **Athenian Democracy: Modern Myth Makers and Ancient Theorists**. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Schmitt, Carl. 1998. **The Crisis of Parliamentary Democracy**. Translated by Ellen Kennedy. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Sealey, Raphael. "The Origin of **Demokratia**." **California Studies in Classical Antiquity** 6(1973): 253-295.
- Sen, Amartya. 1999. Democracy as a Universal Value. **Journal of Democracy** 10(3): 3-17.
- Siedentop, Larry. 1994. **Tocqueville**. Oxford: Oxford University Press.
- Sieyès, Abbé. 2003. **Political Writings**. Translated by Michael Sonenscher. Cambridge: Hackett.
- Thucydides. 1954. **The History of Peloponnesian War**. Translated by Rex Werner. London: Penguin Books.
- , 1919. **The History of Peloponnesian War Book I and II**. Translated by Charles Forster Smith. Cambridge, MASS: Harvard University Press.
- Toffler, A. 1980. **The Third Wave**. New York: A Bantam Book.
- Turner, F. M. 1984. **The Greek Heritage in Victorian Britain**. London: Yale University Press.

- Vlassopoulos, Kostas. 2007. **Unthinking the Greek Polis: Ancient Greek History beyond Eurocentrism**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vlastos, Gregory. 1953. "Isonomia." **The American Journal of Philology** 74(4): 337-366.
- Wilson, Woodrow. 1887. "The Study of Administration." **Political Science Quarterly** 2(2) 1887: 197-222.
- Wood, Neal. 1988. **Cicero's Social and Political Thought**. Berkeley: University of California Press.